

Att förstå omsorgsarbete

– En studie om hur personal på särskilt boende framställer motiv bakom varför man gör som man gör

Av: Eric Klingborg

Institutionen för socialt arbete vid Lunds universitet
SOAM 21
Vt-15



Handledare: Tove Harnett
Ord: 17 958

Department	School of Social Work, Lund's University
Author	Eric Klingborg
Title	<i>"Att förstå omsorgsarbete – En studie om hur personal på särskilt boende framställer motiv bakom varför man gör som man gör"</i>
Supervisor	Tove Harnett
Keywords	Eldercare, nursing facilities, care providers/ staff, vocabularies of motive and norms.

Abstract

The aim of this study was to understand how care providers/ staff in nursing facilities for older people express the way they conduct their work. The purpose was based upon earlier research indicating a gap between policy and everyday practise. The questions were formulated on the basis of earlier research pointing to an inability for nursing homes to be flexible when faced with the needs and rights of the older residents.

The empirical material has been gathered through a series of single- and focus group interviews. Four different municipal facilities were chosen. The interviewees were caregiving personnel and the head managers in each respective nursing facility. The theoretical framework is first and foremost based upon social constructivism. This meta- theory is tied together with George Herbert Mead's socio- psychological thesis on the generalised other and Charles Wright Mills perspective on analysing vocabularies of motive.

The study shows how caregiving personnel describe what they do, as based upon a lot of other things than the elderly people's needs and rights. The main findings in the local context entails rhetoric based upon norms presented in three different categories. The conclusion drawn from afore mentioned rhetorical portrayal or manufacturing is that vocabularies of motive can be interpreted as a representation for a set of generally valid ideas, notions or "truths" within the local context. Caregiving personnel employ motives for action in certain situations based upon the notions of these ideas. These contextually based norms within the facilities can thus be said to provide the caregiving personnel with a certain local repertoire of logic for what kind of conduct is acceptable and what is not. A kind of logic that is in some cases problematic and is said to be limiting in the way elderly can exercise their rights.

Key words found in the study: Eldercare, nursing facilities, caregivers, norms, vocabularies of motive.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning/ problemformulering.....	1
1.1 Syfte.....	3
1.2 Frågeställning.....	3
1.3 Disposition.....	3
1.4 Det övergripande forskningsprojektet.....	4
1.5 En inramning, den moderna äldreomsorgens utveckling.....	4
1.6 Särskilt boende.....	6
2. Tidigare forskning.....	7
3. Övergripande utgångspunkter och metod.....	12
3.1 Ontologisk samt epistemologisk positionering.....	12
3.2 Det vetenskapsteoretiska paradigmet.....	12
3.3 Förförståelse.....	13
3.4 Metodval och metodologiska överväganden.....	14
3.4.1 Kvalitativ innehållsanalys.....	14
3.4.2 Om materialet.....	15
3.4.3 Förtjänster och begränsningar.....	17
3.4.4 Validitet och reliabilitet.....	18
3.4.5 Etiska överväganden.....	19
3.5 Tillvägagångsätt vid kodning.....	21
4. Teoretiska utgångspunkter.....	22
4.1 Socialkonstruktivism.....	22
4.2 Motivvokabulärer.....	24
4.3 Den generaliserade andre.....	23

5. Empiri och analys.....	27
5.1 Motiv relaterade till organisatoriska begränsningar.....	29
5.1.1 Eftersom det råder personalbrist/ vi är stressade.....	29
5.1.2 Eftersom det är en kollektiv miljö/ verksamhetens utbud.....	31
5.1.3 Eftersom vi har våra rutiner.....	33
5.2 Motiv relaterade till värden.....	35
5.2.1 Eftersom jag själv vill ha det så (självreferenser).....	35
5.2.2 Eftersom de anhöriga kräver det.....	37
5.2.3 Eftersom de äldre ska bibehålla sina förmågor.....	39
5.3 Motiv relaterade till föreskrifter och beslut.....	42
5.3.1 Eftersom det står i handlingsplanen.....	42
5.3.2 Eftersom det uttalats övergripande.....	44
6. Sammanfattning och avslutande diskussion.....	47
6.1 Förslag på framtida forskning.....	50
7. Referenslista.....	51

Förord

Ett examinationsarbete skriver inte sig självt utan det är flera personer som har bistått mig under resans gång. Först och främst vill jag rikta ett stort tack till min Tan och min familj som har stöttat och hjälpt mig under detta arbete, utan er hade jag inte klarat mig. Jag vill tacka mina vänner som har ställt upp och lyssnat på de funderingar jag har haft. Jag vill vidare tacka Håkan Jönson och Tove Harnett för att jag har fått använda deras material. Jag vill också passa på att rikta ett speciellt tack till Tove som även handlett mig. Genom ditt tålamod, engagemang och klagörande synpunkter har du till stor del bidragit till att arbetet har kunnat färdigställas.

Tack så mycket!

X

Eric Klingborg

1. Inledning/ Problemformulering

Ett vanligt uttryck avseende funktionaliteten i ett civiliserat samhälle är att det definieras genom hur väl det kan ta hand om sina unga, utsatta och äldre... sina äldre.

I den svenska välfärden har omsorgen av äldre en central ställning. Vård och omsorgsuppdraget är idag bland de största ansvarsområdena för Sveriges kommuner. För att omsätta detta uppdrag i praktiken behövs det utbildad personal, vilka utgör en väsentlig resurs för att överhuvudtaget bedriva arbetet. Arbetet med äldre är även något som under senare tid utvecklats till att bli mer professionellt betonat. Detta yrkesområde och de ambitioner som är tänkta att prägla arbetet ställer krav på dem som ska utföra arbetet både på en teoretisk sedan också på en mer konkret nivå (Dannapfel, 2007).

På makronivå har det gjorts försök att styra och reglera arbetet med äldre. Riktlinjer för hur arbetet med äldre är tänkt att bedrivas är utformad som en nationell värdegrund stipulerad i Socialtjänstlagen. I Socialtjänstlagen 5:e kapitlet 4:e paragrafen, som avser särskilda bestämmelser för olika grupper och där äldre är en av dem anges:

Socialtjänstens omsorg om äldre ska inriktas på att äldre personer får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande (värdegrund) (Socialtjänstlagen, 2001:453).

På Socialstyrelsens hemsida, Socialstyrelsens allmänna råd om värdegrunden i socialtjänsten, SOSFS 2012:3 anges hur denna ambition är tänkt att uppnås:

För att uppnå det behöver äldreomsorgen bland annat värna och respektera den enskilda personens rätt till privatliv och kroppslig integritet, självbestämmande, delaktighet och individanpassning (Socialstyrelsen, 2014).

Centrala tecken i policy dokument kring ett värdigt liv utgörs av respekt, delaktighet, inflytande och självbestämmande. Trots att det finns en nationell värdegrund utformad som skall diktera arbetet med äldre har studier pekat på en inskränkning av de äldres inflytande på sin omsorg.

Ett av skälen som framhålls till detta är lagstiftningen och värdegrundens utformning. De övergripande riktlinjerna har även kritiserats för att de varit så diffust formulerade att de gett omsorgspersonalen utrymme att tolka hur det skall omsättas i praktiken (Socialstyrelsen, 2011). Jag tänker mig att detta beror på att det finns en hel del saker som omsorgspersonalen måste förhålla sig till i det vardagliga arbetet. Det gäller att omsätta de teoretiska målen samtidigt som omsorgspersonalen måste förhålla sig till flera yttre faktorer, något som kan påverka tolkningsprocessen. Arbetet kan även sägas bedrivas relativt fritt och uppdraget omfattar ett stort självständigt ansvar på den enskilde medarbetaren (Dannapfel, 2007).

Frågeställningen om personalens handhavande blir även speciellt påtaglig när det kommer till särskilt boende. Detta eftersom det är ett boende där den enskilde befinner sig hela tiden som inte bara är en ”tillfällig” insats. Då tidigare forskning har visat på att boendeformen inte tycks vara så flexibel som den behöver vara för att tillgodose de äldres behov (Harnett et al, 2012) är det angeläget att undersöka vilken logik som kan sägas prägla arbetet. Vidare är det viktigt, eftersom uppdraget trots försök att formulera riktlinjer för hur det skall bedrivas, beskrivits som komplext och otydligt. Det har på flera ställen talats om ett glapp mellan övergripande utfästelser och hur arbetet bedrivs i de lokala verksamheterna (SoU 2008a, Dannapfel, 2007, Ekelund 2014, Harnett et al, 2012). Riktlinjer och uppdrag kanske behöver förbättras eller omformas. En viktig aspekt är således att förstå och medvetandegöra hur denna logik yttrar sig och upprätthålls.

För socialarbetare, som från grundutbildningsnivå blir inlärd i att vara reflexiva, är det viktigt att bibehålla ett kritiskt förhållningssätt till olika typer av grundantaganden som dikterar arbetet i vardagen. Det innebär en skyldighet att arbeta med denna typ av frågor för att på så sätt öka medvetenheten och förbättra brukarnas förutsättningar. För brukarna är det en viktig fråga då det är en grupp som utifrån flera olika förutsättningar kan få svårt att uttrycka sitt eventuella missnöje avseende sin omsorg. Att just studera personal är således lämpligt därför att det kan vara svårt att få kännedom om negativa omdömen från en grupp som befinner sig i beroendeställning och som i första hand har en slags tacksamhetsattityd gentemot omsorgspersonalen (Socialstyrelsen, 2008b).

Studien har sin utgångspunkt i en socialkonstruktivistisk förklaringsmodell med psykosocialt- och argumentanalytiskt fokus. Ambitionen utgör således ett försök att förstå vilken typ av tankegångar och grundantaganden som omsorgspersonalens framställningar ger uttryck för.

Detta är tänkt att uppnås genom att kritiskt betrakta framställningen av motiv bakom olika vardagssituationer utifrån de närmast inblandades horisont. Det vill säga, intresset ligger på att titta på hur omsorgspersonalen framställer hur de reagerar på förslag och önskemål där de äldre är i fokus.

1. 1 Syfte

Det övergripande syftet med föreliggande undersökning är att förstå hur omsorgspersonal på särskilda boenden reagerar och motiverar handlande eller avsaknad av handlande gällande önskemål där de äldre är i fokus. För att närma mig detta syfte har jag valt att analysera hur personalen på särskilt boende framställer olika vardagssituationer i arbetet och hur de motiverar sitt agerande eller avsaknad av agerande. Fokus kommer att ligga på motiveringen av olika arrangemang som eventuellt skulle kunna kritiseras för att inte ligga i linje med ovan beskrivna övergripande riktlinjer för arbetet med äldre.

1. 2 Frågeställningar

Utifrån ovanstående syfte har två frågeställningar utformats, en deskriptiv samt en explorativ:

- Vad använder personalen för motiv till hur de reagerar på olika förslag där de äldres önskemål är i fokus?
- Hur kan man förstå användningen av dessa motiv?

1. 3 Disposition

Föreliggande undersökning är disponerad via en uppdelning på sju kapitel. Kapitel ett innehåller en inledning/ problemformulering, syfte och frågeställning. Vidare innehåller första kapitlet ett klagörande av premisserna för arbetet samt begreppslig och kontextuell inramning av ämnet. I kapitlet skall jag även försöka att positionera mig själv i relation till uppsatsen. Det andra kapitlet innehåller en beskrivning över hur jag gått tillväga vid inhämtandet av den litteratur som använts samt korta redogörelser över vad dessa studier kan bidra med i relation till min egen. Det tredje kapitlet består av metodologiska frågor gällande den valda ansatsen, materialet och olika frågor är hanterade i den kunskapsgenererande processen. Vidare utgörs kapitel tre av det tillvägagångssätt som använts vid kodningsarbetet. I kapitel fyra presenterar jag studiens teoretiska utgångspunkter och på vilket sätt dessa teorier är tänkta att bistå mig i analysen av intervjuerna. I kapitel fem följer en presentation av empirin samt en analys av det som funnits i materialet. Kapitel sex omfattar en mer djupgående analys

av det som framkommit i materialet samt förslag på framtida forskning. Slutligen kommer jag att ha med en förteckning över den litteratur som jag hänvisar till under arbetets gång.

1. 4 Det övergripande forskningsprojektet

I denna fortsatta uppsats kommer jag vid ett flertal tillfällen att hänvisa till det övergripande forskningsprojektet. Under denna rubrik kommer jag att redovisa detta så att för läsaren förtydliga vad jag avser när jag hänvisar till ”det övergripande projektet”.

Jag har i kapacitet av mastersstudent på Lunds Universitet genom filosofie doktor Tove Harnett (Lunds Universitet) och professor i socialt arbete Håkan Jönson (Lunds Universitet) fått ta del av ett empiriskt underlag som denna studie bygger på. De nämnda forskarna har under åren 2013 och 2014 bedrivit ett forskningsprojekt där de har undersökt forskningsfrågan ”vad som anses vara normalt för den som vistas på särskilda boenden för äldre (äldreboenden)”. I relation till denna fråga har de även intresserat sig för frågan ”vad som uppfattas som rättvist och orättvist för personer som lever på särskilda boenden”.

I denna undersökning har forskarna använt sig av intervjuer med företrädare för äldreomsorgen (enhetschefer och personal), de boende (vårdtagarna), samt anhöriga. Utöver denna forskningsmetod så har Harnett och Jönson även bedrivit observationsstudier vid två särskilda boenden. Det är dock i de fyra gruppintervjuer och de fyra intervjuer med enhetschefer som denna studie har sitt avstamp. Jag har i samråd med handledaren för denna uppsats, Tove Harnett avgränsat mig till ovan nämnda gruppintervjuer med omsorgspersonal samt intervjuer med enhetschefer och därifrån formulerat mitt syfte och frågeställning. En del av de resonemang som jag kommer föra, främst i relation till metodinsamling och etiska ställningstaganden är hämtade från den etikprövning som lämnats i samband med projektets uppstart. Vidare har jag även i dialog med min handledare förhört mig om hur de gått tillväga för att erhålla det empiriska materialet.

1. 5 En inramning, den moderna omsorgens utveckling

Äldres position i samhället och äldre- omsorgens utformning bör initialt sättas in i sitt historiska sammanhang. En inramning kan bidra till att läsaren får en bättre förståelse för hur olika tankesätt inom den moderna synen på omsorgsarbete med äldre växt fram och utvecklats.

Den moderna äldreomsorgens utveckling och organisation bör betraktas i ett politiskt ljus. Med detta avser jag framförallt samhällets utveckling och position i ansvarsfrågan samt samhällets relation till en mer vårdande eller omsorgsinriktad ideologi. Den svenska äldreomsorgen har till största delen varit ett kommunalt spörsmål även om gränssnittet mellan kommunens och landstingets ansvar för de äldre har under lång tid varit flytande. Med detta menas att kommunen ansvarat för omsorgen medan landstinget ansvarat för vården och betoningarna mellan olika perspektiv i ansvar och utförande frågan historiskt sätt har skiftat.

Den kommunala omsorgen bestod under 1800- talet och början av 1900-talet av ett sekulärt fattigvårdsperspektiv. Genom detta perspektiv ställdes det stora krav på anhöriga att tillhandahålla resurserna för att sörja för de äldre. Omsorg genom fattigstugor var något som blev aktuellt först när alla andra resurser var uttömda, det vill säga om inga anhöriga kunde ta hand om den äldre. Eftersom de äldre, tillsammans med andra värdiga fattiga ansågs vara inkapabla att ta hand om sig själva föll det på samhället att sörja för dessa. Det dåvarande systemets ansvar var mer begränsat, till att främst tillgodose de äldre med en överlevnads- eller minimistandard. Med detta menar jag då mat och husrum så de kunde överleva. Omsorgsgivarnas ställning blev utifrån detta förhållningssätt även ett annat. Utgångspunkten handlade snarare om vad omsorgsgivarna ansåg vara rätt och i riktigt i hanteringen av de äldre. De äldre hade således inte något direkt inflytande över hur vardagen var utformad (Blomberg och Peterson, 2003).

Genom olika reformer har dock ansvarsfrågan och betoning på en mer omsorgsinriktad ideologi kommit att förskjuta ansvaret från landstinget, som under en mellan period haft ansvaret tillbaka till kommunen. Blomberg och Peterson (2003) beskriver att det under 1900-talets hälft skedde en förändring i synen på de äldres situation och det offentliga ansvaret även i kommunerna, något som yttrades genom 1947 års äldrevårdsreform. Med separationen från den övriga fattigvården samt hemtjänstens införlivade i den offentliga sektorn ses här tecken på en framväxande omsorgsideologi med ett mer salutogent- rehabiliterande perspektiv. Detta är något som blev särskilt tydligt med Ädelreformen 1992 då kommunen slutligen fick det övergripande ansvaret för vård och omsorg av både äldre och funktionshindrade. Ambitionerna artikulerade i policydokument på övergripande nivå förflyttade ytterligare fokus till att omsorgen nu skulle bedrivas utifrån den enskildes önskemål. Det uttrycks som viktigt att den äldre har ett självbestämmande, inflytande och delaktighet i hur vården

organiseras, alltså en maktförskjutning från omsorgspersonal till egenmakt hos de äldre. Målet är vidare på policynivå att den enskilde så länge som möjligt skall vara fortsatt aktiv och i så stor utsträckning som möjligt kunna leva som denne gjort tidigare (ibid.)

1. 6 Särskilt boende

Särskilt boende eller särskild boendeform är ett samlingsnamn för ett flertal olika boendeformer. Statistiskt sett har det varit svårfångat då det har varit en fråga om vilka typer av kriterier som inkluderas i vad som utgör ett särskilt boende. Det har dessutom visat sig att samma typ av boendeform har ett flertal olika namn i olika kommuner bland annat äldreboende, ålderdomshem, demensboende, servicehus, gruppboende etcetera (Socialstyrelsen, 2001). I denna fortsatta studie kommer begreppet, särskilt boende användas för att beskriva en boendeform som enligt SoL (Socialtjänstlagen) ålagts kommunen för att bistå äldre personer med särskilt behov av omvårdnad och service. I denna begreppsdefinition inryms även att de äldre har ett beslut om bistånd enligt denna omsorgsform.

2. Tidigare forskning

Vid en vetenskaplig studie är det nödvändigt att man i rollen som forskare gör en kartläggning av kunskapsläget inom det område som skall beforskas, här äldreomsorgen. Jag har använt mig av olika sökvägar för att erhålla det material som skall bistå mig i att besvara studiens syfte och frågeställningar. Bland annat har jag använt mig av Google scholar och Socialvetenskaplig tidskrift då jag gjort eftersökningar på äldreomsorgsområdet. Mina sökningar har utifrån dessa sökmotorer framförallt baserats på svenskt material, såsom avhandlingar och svenska artiklar inom ämnet. Sökord som använts har varit: personal inom äldreomsorgen, normer i arbetet med äldre, äldreomsorgens organisering, äldreboende och personal samt äldreboende och normer.

I vidare eftersökning av relevant litteratur kring omsorgspersonal inom äldreomsorgen har jag använt mig av Lunds Universitets intranät. Här har jag använt mig av ämnesguiden för att sedan söka mig vidare till databasen Abstracts in Social Gerontology (EBSCOhost). Här har ambitionen varit att ta fasta på internationella publikationer. Jag har i denna databas laborerat med olika uppsättningar av sökord. Vid en första sökning på orden: Elder Care and personnel samt elder care and staff fick jag cirka 1300 träffar. Genom att sedan kombinera och omformulera denna sökning med olika sökord, såsom: care facilities and personnel, elder care and norms, nursing homes and personnel, care givers and norms har sökningarna i olika omgångar lett fram till cirka ett hundratal abstract. Jag har gått igenom dessa abstract och i de fall som abstracten ansetts vara relevanta för studien har även läst igenom hela artiklar. Detta urval av artiklar har tillsammans med det som funnits via Google scholar mynnat ut i de studier jag kommer att presentera nedan. Jag kommer att i anslutning till varje artikel diskutera vilka analytiska poänger som jag finner relevanta i förhållande till min egen kunskapsproduktion.

Ulla Melin Emilsson (2004) presenterar i artikeln ”Gruppboende för dementa- en omsorgsform eller ett begrepp i försvinnande” ett sätt att beskriva och förstå arbetet med att ge omsorg till gruppen äldre. Detta har gjorts genom att jämföra det som sker i det som Melin Emilsson betecknar som ”styrningsspråk” och ”vardagsspråk” samt de glapp som tycks råda mellan dessa två skilda retoriska framställningarna. Författaren pekar på att det i den mellanmänskliga interaktionen och språket som föreställningar utvecklas och vidmakthålls. Det yttrar sig genom att det i varje grupp bildas en förväntan gentemot den enskilda

medlemmen att underordna sig de rådande hegemoniska uppfattningarna. Författaren pekar vidare på det hon kallar för skillnader i de två världarnas viljeyttringar. Trots de välmenande intentionerna i de två skilda grupperna skiljer sig i den teoretiska ambitionen från den praktiska vilket gör det svårt för dessa att mötas (Melin Emilsson, 2004). Artikeln, menar jag har två viktiga dimensioner som jag kommer att använda mig av i det fortsatta arbetet. Den första tanken utgörs av resonemang kring hur nya medlemmar talar kring och socialiseras in i ett visst situationsbundet sammanhang. Detta beroende på vilken hegemonisk bild som finns och hur detta förmedlas genom språkbruket. Den andra dimensionen hänvisar till tanken om att det just finns skilda viljeyttringar på olika nivåer. Utifrån detta skapas ett gap mellan teori och praktik vilket kan bidra till förståelsen av personalens behov att använda olika motiv (ibid.).

Persson och Wästerfors (2009) skriver i artikeln "Such trivial matters: How staff account for restrictions of residents influence in nursing homes" att vårdtagarna på särskilt boende ofta har begränsade möjligheter till att påverka sin vardagliga vård. Slutsatsen av studien innebär att författarna kunnat påvisa att den undersökta personalgruppen handlar på ett sätt som varken står i relation till sociala normer eller nationell policy. I studien beskrivs hur författarna funnit indikationer på att äldre i liten utsträckning har möjlighet att utöva inflytande om deras önskemål står i konflikt med verksamhetens agenda. Genom användningen av Scott och Lymans (1968) teoretiska begrepp, accounts har författarna kunnat peka på hur personalen inskränker äldres möjlighet till att själva kunna påverka sin vård (Persson och Wästerfors, 2009). Författarna har funnit tre huvudsakliga accounts eller motiv som personalen hänvisar till för att förklara deras "avvikande" beteende. Det första motivet som personalen hänvisade till handlade om organisationen. Det andra motivet som identifierades utgjordes av motiv som refererade till resursfrågan. Vidare framkom i det empiriska materialet hur personalen accountat för sitt agerande genom att trivialisera de klagomål som de äldre fört fram. Trivialisering av de äldres problem innebär i förlängningen att man som personal inte behöver göra något åt problemen som de äldre klagat på. Även denna artikel lyfter enligt min mening fram väsentligheter, då framförallt i relation till min valda brukargrupp samt i tanken om hur det skapas en slags legitimitetsbas genom användandet av accounts. Genom att denna språkliga framställning fixeras får det också praktiska implikationer för brukargruppen (ibid.).

Magdalena Damberg (2010) har i sin licentiatavhandling belyst omsorgsgivar- och omsorgsmottagar relationen utifrån ett kompetensperspektiv. Slutsatsen av Dambergs studie är att omsorgsgivar- och mottagar relationen präglas tankegångar med en styrning utifrån aktiveringstanken. Det beskrivs vidare hur de professionella genom sitt tolkningsföretråde utformar vården utifrån vad de till exempel lägger in i delaktighetsbegreppet. Damberg menar att delaktighet istället för att ses som ett redskap för omsorgstagarnas inflytande över omsorgen fungerar som ett rehabiliterande verktyg som personalen använder för att bedriva en form av aktiveringsarbete. Omsorgstagarna skall alltså göras mindre beroende och mer aktiva. Aktiveringstanken kopplas här till arbetsmarknadstanken där normativa tankar om avseende autonomi är starkt sammankopplade med "individens bästa". Skillnaden menar Damberg är att äldres förmåga snarare skall bevaras än utvecklas som är tanken inom arbetsmarknadspolitiken.

Med denna hållning kan man sedermera rättfärdiga vissa positioneringar gentemot andra individer och deras beteende. Utifrån detta kan man som personal sedan också hävda sin legitimitet. Utöver det så pekar författaren på att flexibilitet blir en individuell egenskap i relation till de åtgärder som erbjuds snarare än att det är verksamheten och dess utbud som måste vara flexibel. Denna artikel är relevant då den belyser legitimitetsaspekten utifrån personalens tolkningsföretråde. Det pekas även på verksamheternas oförmåga att vara flexibla i mötet med omsorgstagaren, något som gör att det istället då är denna som måste anpassa sig. Artikeln erbjuder en hel del analytiska poänger som är förenlig med arbetets ambition. Bland annat finner jag tanken om verksamheternas oförmåga att vara flexibel och legitimitetsaspekten vara särskilt intressanta. Det som jag finner vara relevant utifrån en legitimitetsaspekt är hur personalen, genom sin roll och sitt tolkningsföretråde har möjlighet att definiera hur behoven hanteras inom ramen för vad de anser vara rimligt eller bäst för den enskilde (ibid.).

Campbell har i en studie från 2001 kritiskt granskat sjuksköterskors dagliga arbete. Studien är visserligen mer kopplad till olika medicinska bedömningar som sjuksköterskor gör men erbjuder ändå flera olika analytiska poänger som är intressanta i relation till denna studie. Bland annat framkommer det i studien hur handlandet utifrån den egna yrkesrollen är något som rutinmässigt baseras på olika icke- ifrågasatta antaganden inom den lokalt organiserade praktiken. Här pekar forskaren bland annat på att det finns olika antaganden som existerar i relation till vårdtagarna och vad dessa kan tänkas behöva. Studien pekar även på ett

systematisk motsägande av verksamhetens flexibilitet. Det vill säga att handlingar och uppfattningar mer är kopplade till de system inom vilka personalen verkar inom snarare än då exempelvis klienternas uppfattningar och kunskap. Maktbegreppet är här även något som knyts till diskussionen och författaren beskriver hur sjuksköterskorna socialiseras in i de organisatoriska intressen som finns. Den enskilde sägs här inte agera på eget bevåg eller utifrån helt utifrån egna bedömningar utan sägs vara influerad av olika institutionaliserade uppfattningar vilket kan te sig problematiskt ur en maktaspekt (ibid.). Artikeln erbjuder i relation till min egen studie en möjlighet till att kritiskt betrakta hur organisatoriska intressen tar sig uttryck i den professionella diskursen. Den utgör även ett försök att närma sig beteende utifrån, det vill säga en kritisk anblick på hur handlande baseras på vissa föreställningar vilka tas för givna inom den lokala kontexten.

Wanja Astvik och Gunnar Aronsson (2000) har skrivit om personal inom hemtjänsten. Här knyts kompetens eller professionaliseringsfrågan samman med förmågan att förhålla sig relativt distanserad till sina vårdtagare. I denna bemärkelse menar författarna att vårdpersonalen i viss bemärkelse bör utveckla en sorts professionell hållning gentemot vårdtagaren. Detta för att personalen inte ska riskera en överidentifiering med den som vårdas och överföra sina egna värden på den enskilde. En professionell roll, menar forskarna bör innehålla en medvetenhet kring det ojämlika förhållandet som finns mellan vårdgivare och vårdtagare. Här framhålls ett slags rättighets och skyldighets perspektiv där omsorgstagaren skall ha rätten att bli hjälpt med sina behov medan en vårdgivare är skyldig att ge denna hjälp (ibid.). Studien är relevant i relation till min egen då den visar på det komplexa uppdrag som vårdbiträdena har och den självständighet som arbetet kräver. Vikten av kunskap och stöd lyfts fram som en betydelsefull faktor vid hantering av den stress som kopplas uppdraget. Denna studie är vidare relevant för att den innehåller en beskrivning kring överidentifiering, ett förfarande där vårdgivarna projicerar sina egna värden på vårdtagaren.

Ytterligare en studie som beskriver förfarandet gällande omsorgspersonalens överföring av värden på brukarna kommer från Nederländerna. Vlug et al (2013) har i "Nursing home staff's views on residents' dignity: a qualitative interview study" undersökt hur personal på äldreboenden förhåller sig till brukarnas värdighet eller rätten till ett värdigt liv. Studien består av semistrukturerade intervjuer med vårdbiträden och läkare. Slutsatsen av studien visar bland annat hur det tycks svårt individanpassa olika arrangemang i det praktiska arbetet. Det pekas på att ett flertal kontextuella barriärer påverkar fenomenet. Detta i form av

motsägelsefulla värden, personalbrist samt personalens egna preferenser. Författarna pekar på vikten av att medvetandegöra vilka typer av normer som influerar arbetet. Här lyfts särskilt förhållandet där omsorgspersonalen uttrycker att de behandlar andra som de själv vill bli behandlade, något som inte alls behöver vara fallet.

Vidare pekar studien på att det krävs ett tydligare samarbete mellan policyskapare och gräsrotterna för att på så sätt bidra till att förbättra de kontextuella faktorer och motsägelsefulla värden som tycks finnas i ambitionen att ge äldre ett värdigt liv (ibid.). Studien bidrar i relation till denna studie med flera intressanta synpunkter. Den pekar, som i flera olika andra studier på ett glapp mellan teori och praktik. Den pekar även på att vissa normativa föreställningar tar sig uttryck i arbetet med de äldre. En av de analytiska poänger som kan vara viktiga att föra fram i denna studie är att bara för att omsorgspersonalen vill ha saker på ett särskilt sätt betyder det inte att de äldre vill ha det så. Det vill säga, man skall trots ”den goda” intentionen vara försiktig med att projicera sina egna värden på brukarna.

I artikeln “Time spent in bed at night by care-homes residents: choice or compromise?” har Rebekah Luff et al. (2011) undersökt hur länge vårdtagare i England spenderar till sängs. Studien är baserad på en sammanslagning av kvalitativ och kvantitativ data. I studien konstateras att antalet timmar som de äldre tillbringar i sängen är ett resultat av tillgången på personal och rotationer i skift på verksamheterna. Många av vårdtagarna spenderade tolv eller mer timmar till sängs. Begränsningen i val och autonomi för äldre med fysiska hinder att gå och lägga sig och gå upp när de vill framhålls i studien som slående. Dessa var i större utsträckning utlämnade till den rutin som fanns för varje äldreboende. Det som dock är intressant var att de tidiga sovtiderna även var något som influerade de mer självständiga äldre som bodde där. En del av de boende uttryckte även att de anpassat sig till verksamheternas rutiner för att inte vara till besvär, ibland till den grad att de legat vakna i sängen i flera timmar innan de somnat. Arrangemanget var alltså baserat på en slags kompromiss och inte ett självständigt val hos de äldre (ibid.). Artikel är intressant i relation till denna studie då den visar på hur de äldre anpassas in till verksamhetens rutiner och tillgång på personal. Artikeln ger även uttryck för hur det skapas en slags informell norm för tidiga sovtider, något som även mer självständiga äldre tycktes anpassa sig efter. Detta är intressant i förståelsen av hur en viss typ av arrangemang kan komma att prägla ett helt sammanhang.

3. Övergripande utgångspunkter och metod

3. 1 Ontologisk samt epistemologisk positionering

I relation till mitt fortsatta arbete och till studiens syfte kommer jag under följande stycke att redogöra för vilka ontologiska samt epistemologiska utgångspunkter jag utgått ifrån. Även om detta är två skilda begrepp står de i relation till varandra. Jag redovisar dem därför nedan under en samlad rubrik.

De ontologiska samt epistemologiska premisserna beskrivs i Bryman (2011), Eliasson-Lappalainen (1995) med flera som styrande för hur forskningspraktiken utformas. Detta är något som beskriver forskarens syn på världen samt synen på kunskapsinhämtning. Den ontologiska utgångspunkten avgör vad för slags värld man söker studera och den epistemologiska utgångspunkten vad för slags kunskap man söker. När det kommer till ontologiska och epistemologiska resonemang kan mycket av resonemangen härledas tillbaka till tanken om huruvida verkligheten är av materiell eller ideell karaktär. Jag kommer i mitt fortsatta arbete studera företeelser utifrån tanken att det är vi som människor som tilldelar världen betydelse, alltså att vår perception i detta avseende styr vår iakttagelse av verkligheten och inte tvärtom (Bryman, 2011, Eliasson- Lappalainen, 1995).

Det ontologiska grundantagande som står som referensram för detta arbete är av konstruktivistisk karaktär och det epistemologiska av interpretativ, alltså tolkande karaktär. Nedan redovisas det vetenskapsteoretiska paradigmet och min valda utgångspunkt i den fortsatta kunskapsproduktionen för detta examensarbete. Jag kommer att vidareutveckla tanken om den epistemologiska premissen under rubriken teoretiska utgångspunkter för att vidare återkoppla till syfte och frågeställningar.

3. 2 Det vetenskapsteoretiska paradigmet

Bryman (2011) presenterar i sin bok *Samhällsvetenskapliga metoder* att det inom vetenskapsteorin finns två ledande sätt att se på produktionen av ny kunskap, det naturvetenskapliga och det humanvetenskapliga. Det förhållningssättet som bottnar i en naturvetenskaplig forskningstradition betecknas positivism. Det finns olika sätt att redogöra för positivismen men att det förenklat handlar om att ta fasta på något som går att beräkna och ta mått på. Forskningens ambition är att pröva hypoteser och därigenom tillhandahålla och utveckla kunskap. Detta är ett förhållande som kan beskrivas utifrån ett deduktivt

angreppssätt. Det deduktiva synsättet innebär att forskaren prövar en eller flera hypoteser som underkastas en empirisk granskning (Bryman, 2011).

Den andra forskningstraditionen, den humanvetenskapliga fungerar som ett avstamp för detta arbetes fortsatta syfte. Mitt val av ansats baseras på ämnesval samt studiens syfte och frågeställning. Detta då jag vill undersöka yrkesverksammas motiv till hur de reagerar på olika förslag där de äldres önskemål är i fokus. Jag baserar min valda forskningsansats på ett hermeneutiskt sätt att skapa kunskap. Den hermeneutiska forskningstraditionen kopplas samman med ett induktivt förhållningssätt i produktionen av kunskap (ibid). Min process i kunskapsinhämtandet kommer att kännetecknas genom det som benämns som den hermeneutiska cirkeln. Detta innebär att jag genom av en framflyttning av min förståelsehorisont efter genomgång av det empiriska materialet fastställer vilken teoretisk utgångspunkt materialet skall analyseras. På grundval av detta skulle jag vilja beskriva den fortsatta kunskapsgenereringen som induktivt baserad.

3. 3 Förförståelse

Min förförståelse baseras på att jag tidigare i yrkeslivet själv arbetat med gruppen äldre. Mitt intresse för vilka grundantaganden som dikterar arbetet med gruppen grundar sig framförallt i ett studiebesök som jag gjorde vid den verksamhetsförlagda praktiken. Enhetschefen som jag följde, ordnade så att hela arbetsgruppen fick komma och besöka Lottehemmet i Köpenhamn. Jag minns att föreståndarinnan på hemmet, Tyra Frank och hennes omvårdnadsideologi gjorde ett starkt intryck på mig. Individanpassningen, med brukarnas behov i centrum var något som till stor del var annorlunda än den omsorg som jag upplevt på den verksamheten där jag själv befann mig. När vi sedan kom tillbaka till den egna verksamheten anordnades ett gruppmöte i syfte att diskutera erfarenheten och om det fanns något som personalen ansåg kunde överföras till den egna verksamheten. Alla tycktes vid mötet vara enade om att Lottehemmet var en verksamhet som man på många sätt skulle sträva att efterlikna men personalen framhöll flera motiv till varför det inte var möjligt. Detta gjorde mig förvånad och samtidigt nyfiken på hur man i en verksamhet motiverar ett arbetssätt som personalen alla gånger inte är överens om.

Ambitionen i forskning kan på flera ställen utläsas vara att forskaren skall förhålla sig objektiv i förhållande till sitt studieobjekt. Detta är till stor del ett förhållningssätt som kan

tillskrivas den kvantitativa forskningsansatsen, dock så framhålls även denna ambition i relation till kvalitativa studier (se avsnittet validitet och reliabilitet). Presentation av min förförståelse utgör ett försök att placera mig själv i forskningsprocessen. Detta är ett sätt för mig att skapa en medvetenhet kring mitt eget synsätt i föreliggande arbete samt en möjlighet för läsaren att få en insikt om vilka erfarenheter som jag har med mig i processen. Utifrån denna förförståelse ser jag både att det finns fördelar och nackdelar som läsaren bör vara uppmärksam på. Jag anser att det finns fördelar i att ha betraktat en annan organisation samt ett annat arbetssätt från vårdpersonalens sida utifrån tidigare beskrivna besök. Genom detta har mina ögon öppnats för att det svenska arbetet inte i någon form är någon fulländad modell utan hur det i flera olika riktningar finns utrymme för utveckling och förbättring. Min förförståelse kan dock även vara en nackdel då jag redan innan arbetets början själv är förankrad i den professionella diskursen. Detta kan leda till att jag möjligtvis har en mindre kritisk blick gentemot ”självklarheter” som presenteras av personalen eftersom jag sett hur den praktiska arbetsmiljön och arbetssituationen ser ut.

3. 4 Metodval och metodologiska överväganden

3.4. 1 Kvalitativ innehållsanalys

Metodvalet är en förlängning av den positionering jag presenterat i avsnittet ontologisk/epistemologisk utgångspunkt. Själva avgränsningen till en metod behandlar hur man går tillväga för att ta reda på den kunskap man söker (Bryman, 2011). Som jag beskrivit ovan kommer mitt kunskapssökande baseras på en hermeneutisk forskningstradition och en kvalitativ forskningsansats.

I bearbetningen av de data som samlats in i det övergripande projektet har jag använt mig av kvalitativ innehållsanalys. Det finns i innehållsanalysen såväl kvantitativa och kvalitativa förgreningar. Då syftet med denna uppsats är att tolka och förstå ett fenomen beskrivs är utgångspunkten dock av kvalitativ karaktär.

I Bryman (2011) beskrivs hur den kvalitativa innehållsanalysen används för att ta fasta på olika teman eller kategorier som framkommer i det empiriska materialet. Detta beskrivs som en reflexiv process där begrepp genereras relativt flexibelt. Syftet med denna metod är att vara såväl systematisk som analytiskt utan att vara rigid. Med detta menar jag att vissa teman kan identifieras vid de första genomläsningarna men att de sedan kan omformuleras och revideras

för att vara mer eller mindre övergripande eller preciserade (Bryman, 2011). Då detta är en dataanalytisk metod kommer proceduren närmare att beskrivas under rubriken tillvägagångssätt.

3.4. 2 Om materialet

Nedan kommer jag att redogöra för det material som jag har använt mig av. Detta kommer främst bestå av en beskrivning av metodinsamlingen samt syftet med det övergripande forskningsprojektet. Måhända är diskussionerna på sina ställen av lite bredare karaktär, detta är ett resultat av att jag själv inte direkt varit inblandad i att införskaffa eller transkribera empirin.

Populationen har i denna studie utgjorts av företrädare för äldreomsorgen. Urvalet för denna studie bygger på strategiskt målinriktat- och bekvämlighetsurval. Bryman (2011) lyfter ett flertal frågeställningar kring denna typ av urval, alltså urval på grundval utifrån överensstämmelse mellan urvalspersoner och forskningsfrågorna. Forskarna har inom ramen för det övergripande projektet tagit kontakt med två kommuner och uttryckt syftet med studien och ett önskemål om vilken typ av intervjupersoner som man varit ute efter. Forskarna har sedan hänvisats till lämplig företrädare för kommunen. Företrädaren för kommunen har senare återkommit med förslag på boenden som forskarna kontaktat. Forskarna har sedan satt upp restriktioner i urvalsprocessen, avgränsningen har i denna studie bestått i yrkesverksamma som har direktkontakt med gruppen äldre. Utifrån detta har forskarna avgränsat sig till fyra stycken äldreboenden. Man kan i denna del av urvalet reflektera över risken i huruvida kommunens ”gate-keeper” hänvisat forskarna till boenden som i jämförelse med andra anses vara ”bättre” fungerande. Måhända har kommunen varit mer ”benägen” att hänvisa forskarna till verksamheter där det inte förekommer lika mycket klagomål som vid andra boenden.

I dessa fyra boenden har forskarna vidare intervjuat enhetschefer och medarbetare. Deltagande i fokusgruppsintervjuerna har skett på så sätt att forskarna lyft frågan om eventuellt deltagande på en arbetsplatsträff. Medlemmar ur personalgruppen har sedermera fått anmäla sitt intresse, varpå intervjugrupperna valts ut. Det är 17 respondenter som totalt har intervjuats. Det är fyra stycken enhetschefer som intervjuats separat samt fyra stycken

fokusgruppsintervjuer med omsorgspersonal. Varje grupp har i fallet med omsorgspersonal bestått av tre till fyra medarbetare per grupp.

I detta urval finns ingen större anledning att diskutera spridning i urvalet. Detta utifrån att respondenterna i undersökningen utgör en väldigt liten grupp som inte kan sägas vara representativ för en större population (Tursunovic, 2002). Dock kan man i denna del av urvalsprocessen överväga respondenternas benägenhet att delta i studien. Å ena sidan kan man reflektera över huruvida respondenter trätt fram utifrån att de känt sig engagerade och haft mycket att säga. Å andra sidan kan det då intervjuerna bedrivits på arbetstid vara en fråga medarbetare som tagit intervjuerna som en möjlighet delta utifrån andra syften än det direkta omsorgsarbetet.

Tematiserade intervjuer har som ovan beskrivits gjorts med fyra enhetschefer och fyra grupper med omsorgspersonal om tre till fyra personer per grupp. Intervjuerna har varat i ungefär 60 minuter och det övergripande temat för studien har varit ”Vad menas med att leva så normalt som möjligt när man bor på ett äldreboende?”. Intervjuerna har genomförts på enhetschefernas kontor samt i avskilda utrymmen inom verksamheterna när det kommer till gruppintervjuerna.

Utöver det semistrukturerade upplägget med ”underteman” som personalen har fått diskutera kring har mindre vinjetter använts för att undersöka hur personalen reflekterar över vardagsliknande situationer. Underteman har utgjorts av:

- Normalt på äldreboende
- Rättvisa på äldreboende
- Jämförelse, med vem

På frågan om analytisk mättnad hänvisar jag till resonemangen presenterade i kodning avseende teoretisk bredd och analytisk möjlighet. Denna studie har ett tydligt avgränsat fokus (personalens motiv). Avgränsningen till personal kan dock, som nämnts inledningsvis även i förlängningen utgöra en medvetenhet som kan gynna brukargruppen. Den teoretiska mättnaden anses vara fullgod då kodningsarbetet efter genomgång av samtliga intervjuer inte ansetts generera några nya koder utan endast nyanser i de redan existerande.

3.4. 3 Förtjänster och begränsningar

Att arbeta utifrån en empiri som någon annan har samlat in har både fördelar och begränsningar. Fördelarna består naturligtvis i att det underlättar då någon annan redan gjort en stor del av arbetet. En stor del tid och kraft är således besparat mig när det kommer till det insamlade arbetet. Jag har inte behövt ta kontakt med kommunen, eller åka ut till olika boenden och försöka att koordinera respondenter vilket kan sägas vara en stor fördel. Då arbetet med att samla in material är inhämtad av två erfarna forskare är forskningsfrågorna som formulerats redan på förhand tätt sammanknutna med teorier inom socialt arbete. Vidare har även intentionen med det övergripande projektet kunnat ge mig en fingervisning kring vilken riktning som arbetet kunnat utformas. Det har krävts en kontinuerlig återkoppling mellan mig och min handledare för att inte hamna utanför de intentioner som empirin samlats in för. Ytterligare fördelar är även att det haft ett inflytande på min objektivitet. Detta då jag inte träffat respondenterna utan endast kan fokusera mig på det som sägs i det transkriberade materialet utan någon bakgrundsinformation om respondenterna som eventuellt skulle kunna färga tolkningarna. Analysen är begränsad till det som står i intervjutranskripten, inte kroppsspråk, toner i uttalanden eller observationer av sampelet mellan deltagarna.

Det finns även begränsningar och nackdelar förenade med att använda empiri som någon annan samlat in. Då det inte är ett eget material ägnas mer tid åt att lära känna materialet. Det krävs flera omläsningar för att bekanta sig med det som sägs då det inte är jag som samlat in det. Detta har även varit tidskrävande då jag har fått ta del av ett stort material. Det krävs också ett stort engagemang när det kommer till att formulera vad som går att göra med det insamlade materialet. Jag har ägnat stor möda åt att koppla ihop forskningsfrågor med teorier samt hur arbetet skall utformas så att det sammanfaller med det övergripande projektet. Utifrån den nedskrivna texten presenterat i det här arbetet har jag producerat ett nästan lika stort material i restdokument där jag prövat olika teorier och tidigare studier som inte passat. Jag har bland annat laborerat med olika argumentationsanalytiska modeller, olika organisationsteoretiska modeller samt olika teorier avseende legitimitet. Dessa teorier skulle naturligtvis kunna användas men det skulle bland annat kräva att omsorgspersonalen lyftes in i ett organisatoriskt perspektiv, något som inte varit avsikten i denna studie. Dessa typer av resonemang hade troligen varit klarare om jag samlat in materialet själv och redan på förhand en haft hypotes om problemet eller vissa teorier i åtanke.

Det kan utifrån resonemanget ovan avseende objektivitet även sägas vara försvårande. Detta i bemärkelsen att jag är begränsad till det som sägs i intervjuerna och eventuellt tappar sådant som respondenterna ger uttryck för via kroppsspråk och röstläge. Jag är således relativt begränsad till att endast analysera vad som sägs och inte hur det sägs. Det går inte heller att utveckla intervjuerna då man är begränsad till de svar som respondenterna gett. Om någon aspekt tycks intressant finns alltså ingen möjlighet att be respondenterna att utveckla sina resonemang (Repstad, 1993).

Utöver detta finns det begränsningar relaterade till en övergripande nivå, alltså begränsning med kvalitativa studier överlag. Det finns svårigheter som rör studiens förmåga att dra generella slutsatser utifrån materialet samt i överförandet till andra sammanhang. Det finns även begränsningar i att jämföra materialet med andra studier. Detta då ansatsen och metoden bygger på att ta fasta på något som är subjektivt och kontextuellt bundet (ibid.). Thomassen (2007) skriver dock att ett motargument mot denna syn kan besvaras med att all förståelse baseras på grundval av mening som tillskrivs den världen vi lever i. Vi förstår och tolkar inom ett visst sammanhang, en viss kontext samt utifrån en förbindelse med vår historia. Fenomen betraktas här utifrån en framflyttning av vår förståelsehorisont (Thomassen, 2007). En annan kritik som riktas mot kvalitativa metoder är att de har en grad av bristande transparens, det vill säga att det kan vara svårt att följa hur forskaren gjort för att komma fram till sin slutsats. Nedan ämnar jag presentera olika steg i processen för att minimera dessa hinder.

3.4. 4 Validitet och reliabilitet

Bryman (2011) skriver att många forskare diskuterat hur pass relevanta begreppen validitet och reliabilitet blir i den kvalitativa forskningsansatsen och presenterar olika sätt att betrakta dessa bedömningskriterier på. Bland annat presenteras ett förfarande där begreppen assimileras till en kvalitativ forskning. Där menar dock författaren att mindre vikt bör läggas vid frågor som rör mätning. I sammanfattningen av problemet med kriterier beskrivs vidare att de ståndpunkter som presenteras grundläggande utgörs av vilken omfattning som forskaren accepterar eller förkastar den realistiska uppfattningen. Det vill säga huruvida kvalitativa forskare med sina teoribildningar och referensramar kan fånga den sociala verkligheten. Utifrån arbetets epistemologiskt- interpretativa karaktär är ambitionen inte att producera någon absolut sanning utan snarare att presentera en tänkbar representation av den sociala verkligheten. Således kommer jag att utgå ifrån Guba och Lincolns beskrivning i Bryman om

alternativa kriterier avseende tillförlitlighet (trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och möjlighet att styrka och bekräfta) för bedömning av föreliggande studie (Bryman, 2011).

Trovärdigheten motsvarar kravet för intern validitet och består i en kvalitativ rapport av tillvägagångssätt. Trovärdigheten i kvalitativa studier är något som kan sägas vara svårbedömt. En eventualitet är att jag feltolkar något citat. Jag anser dock att det här finns en styrka i att vara tidigare förankrad i arbetet med äldre. Det gör att finns en ökad förståelse för de begrepp som används och kan därför sägas reducera risken för feltolkningar av olika uttalanden. Ett steg i att säkra arbetets trovärdighet är sättet som empirin samlats in, det har i intervjuerna skett via diktafoninspelning. Inspelningen möjliggör ett fokus från forskaren samt ett skydd mot förvrängningar av respondenternas svar (May, 2001). Detta är något som jag anser ökar studiens trovärdighet.

I fallet avseende överförbarhet, som svarar mot extern validitet kan denna stärkas via en fyllig beskrivning. Intresset här handlar dock om att beskriva den undersökta kontexten. Jag har i det inledande stycket en beskrivning av den historiska utvecklingen, en beskrivning över särskilt boende samt en kort beskrivning av det övergripande projektet. Jag har även presenterat hur singel- och fokusgruppsintervjuerna är strukturerade och utförda. Utöver detta så återfinns i analysavsnittet en redogörelse för hur jag gått tillväga då jag bearbetat och strukturerat materialet. Med dessa redogörelser anser jag att en läsare kan sägas tillgodose med en fullgod kontextuell uppfattning. Detta bör bistå läsaren i vilken typ av förutsättningar som har gällt vid studien samt huruvida det går att överföra resultatet till andra, liknande sammanhang.

För kriteriet pålitlighet motsvarande reliabilitet avser jag bidra läsaren med en utförlig beskrivning av mitt tillvägagångssätt i analysprocessen. Genom att vara så tydlig som möjligt i min beskrivning av frågeställning, urval, tillvägagångssätt, frågor som rör övergripande ställningstaganden och metodologiska frågor kan bedömning göras huruvida det framtagna resultatet är pålitliga. För ytterligare ett resonemang kring studiens pålitlighet anser jag det vara fördelaktigt att förhålla sig till det Thomassen (2007) beskriver som intersubjektivitet i mitt teorival. Med detta avses att de teorier som jag sedermera ämnar analysera mina data utifrån är underbyggda av vetenskapliga belägg och därmed vetenskapligt vedertagna (Thomassen, 2007). Samtliga ovan beskrivna åtaganden kommer i förlängningen leda till att arbetets pålitlighetsvalidering stärks.

En av bristerna med kvalitativ metod är att det ibland är svårt att ta fasta på hur forskaren kommit fram till sina slutsatser. För att öka möjligheten att styrka och konfirmera (objektivitet) har jag vid det initiala skedet i presentationen av detta arbete beskrivit min roll i processen så att läsaren själv får en möjlighet ta del av min förförståelse inför denna kunskapsproduktion. Vidare har jag, för att koppla mina resonemang kring hermeneutiska cirkeln och resonemang kring mina tolkningar, sökt presentera citat som tydligt illustrerar den analytiska poäng som jag söker påvisa.

3.4. 5 Etiska överväganden

Till min hjälp i mitt fortsatta arbete har jag utgått ifrån Vetenskapsrådet och dess fyra forskningsetiska krav. Dessa fyra krav består utav informationskravet, samtyckeskravet, nyttjande- samt konfidentialitetskravet (Vetenskapsrådet, 2002).

Jag har innan jag påbörjat arbetet fått ta del av ansökan om etikprövning som har gjorts utifrån det övergripande projektet. Jag har även i möte med projektansvariga fått förklarat för mig vilken utgångspunkt som respondenterna accepterat deltagande. Då jag själv inte har genomfört de intervjuer som jag kodat behöver jag inte lägga någon större vikt vid information- och samtyckeskravet. Detta då premisserna för arbetet, som ovan beskrivits redan presenterats för och godkänts av respondenterna. Således är även frågan om samtyckeskravet redan på förhand hanterat.

Respondenterna har inför deltagande informerats om att materialet kan komma att användas i ett bredare syfte än det direkta som finns i det övergripande projektet. Nyttjandekravet har således hedrats då jag befinner mig inom ramen för det övergripande projektet samt också i linje med den information som respondenterna tagit del av innan deltagande i projektet. Jag vill i samband med den fortsatta analysen även pointera att jag har en uppskattning och en förståelse för att arbetet med äldre är komplext och att jag tror att det mesta av arbetet bedrivs med de bästa intentionerna. Jag har inte för avsikt att ”hänga ut” något enskilt boende eller någon enskild personal utan istället att peka på olika grundantaganden som kan tänkas influera arbetet. Det är även utifrån denna tanke jag hedrat konfidentialitetskravet. Det vill säga att respondenternas namn samt tillhörande verksamhets namn i arbetet är avidentifierade. Vidare har intervjuerna förvarats på ett säkert sätt vilket gjort att inte otillbörlig person har kunnat ta del av dem. Jag har dessutom innan jag fått tagit del av intervjumaterialet skrivit

under sekretesspapper där jag förbundit mig att inte föra vidare någon information om vem eller var intervjuerna är genomförda.

3. 5 Tillvägagångssätt vid kodning

Patrik Aspers (2007) benämner en kod som en definition över hur man som forskare skall strukturera sitt empiriska material. En kod måste vara ömsesidigt uteslutande samt tillräckliga, dessutom måste koderna vara entydiga. Kodningen har skett i olika faser, vilket jag kommer att redogöra för nedan.

Fas ett har bestått i att materialet till en början skumlästs för att få en överblick. Jag har läst materialet ytterligare i syfte att närmare lära känna innehållet. Fas två har inneburit att koder genererats genom att ställa det empiriska materialet frågan: Hur motiverar personal sina arbetsätt? Kodningsarbetet kan karaktäriseras av ett empirinära förhållningssätt det vill säga att teman är hämtade från det empiriska materialet (Widerberg, 2002). Fas tre innebar att jag utifrån regelbundenheter som uppkommit i materialet sedermera strukturerat materialet efter likartade teman, en slags grovkodning. I fas fyra har jag vidare finkodat materialet. Det har i materialet funnits ett flertal motiv som personalen hänvisar till som jag inte använt att koda efter. Bland annat har jag funnit att personal motiverar sitt arbete utifrån hänvisningar till en jämlikhetsdiskurs. Jag har även funnit att personalen anför motiv som pekar på en institutionalisering av de äldre. Något som inte heller i kvantitativ bemärkelse varit betydande varför jag inte valt att koda efter detta. De mest förekommande motiven, som jag valt att fokusera utgörs av "Organisationens begräsningar" vilket består av en hopslagning av underrubrikerna "Personal/ Stress", "Kollektiv miljö/ Verksamhetens utbud" och "Rutiner". Vidare har ett "Värderande" tema kunnat utläsas. Under denna samlingsrubrik inryms "Självreferenser", "Anhöriga" samt "Aktivering/ bibehållande av funktion" Sedermera har även en tema avseende "Omsorgens villkor" genererats. Här ingår underrubrikerna "Handlingsplan" samt "Politiska mål och direktiv". Vidare beskrivning av dessa teman kommer att diskuteras under rubriken empiri och analys.

4. Teoretiska utgångspunkter

Jag har i detta avsnitt valt att först kort beskriva socialkonstruktivismen. Efter detta kommer jag att beskriva George Herbert Mead's teori om den generaliserade andre. Dessa teorier skall avslutningsvis kopplas samman med Mills (1940) argumentanalytiska tes om motivvokabulärer. I anslutning till presentationen av respektive teori följer en redogörelse av hur dessa är tänkta att hjälpa mig i den fortsatta analysen av det empiriska materialet.

4.1 Socialkonstruktivism

Användning av språket tänks inom socialkonstruktivismen enligt Wenneberg (2001) innehålla djupare dimensioner än bara informationsutbyte. Istället ses språket och kommunikationen här som något fundamentalt för hur den sociala verkligheten utformas. Kommunikationen ses inte bara som ett utbyte mellan aktörer av redan existerande data utan snarare som en komplex process där aktörerna kontinuerligt konstruerar och förhandlar om meningar och tolkningar som formar vår sociala värld.

Genom att anta detta betraktelsesätt kan vi utröna en mer komplex bild av kommunikation, det blir även mer intressant att analysera på en avancerad nivå. När vi exempelvis kommer till att hantera konflikter, leverera motiv för en viss händelse så är vi involverade i mer än att bara utbyta information, vi är delaktiga i en komplex process av menings förhandling. I dessa situationer måste vi tänka på mer än bara den information som vi förmedlar, vi måste också tänka på den sociala verklighet som vi förmedlar. Språket menar jag här kan betraktas i ljuset av subjektets tolkningar av den situationsbundna kontext som denne ingår i samt att förklaringar av beteende ger subjekten möjlighet att rationalisera, legitimera och rättfärdiga vissa arrangemang. Rationaliseringen och legitimeringen sker här gentemot sig själv, brukare, kollegor och organisationen.

I relation till denna studie avser jag att omsorgsarbete och de organisationer som medarbetarna företräder, inte på något sätt är frikopplade från normer, värderingar och ideologier. Den mänskliga aktiviteten är snarare en förlängning av detta och genom att undersöka motiven som framförs i omsorgsvardagens kontext kan vi undersöka vilka dessa är och hur det påverkar det praktiska arbetet. Detta är något som det socialkonstruktivistiska angreppssättet genom sammankoppling med nästkommande teorier skall bistå mig med.

4. 2 Den generaliserade andre

George Herbert Mead är en amerikansk filosof som med sitt bidrag *Mind, Self and Society* (1934) utvecklade en socialpsykologisk tes kring hur det medvetna jaget växer fram hos barn och utvecklas i vuxen ålder. Det är i denna tes förhållandet mellan det individuella perspektivet till det gemensamma perspektivet som är av intresse. Utvecklingen av ett jag eller en personlighet sker enligt Mead genom individens interaktion med andra. Individens inre medvetande är följaktligen organiserat via internalisering av den sociala organisationen i den omgivande världen (Mead, 1934).

Något som Mead i likhet med företrädare för konstruktivismen pekade på som centralt är språkets inflytande karaktär. Språket används här i relation till utvecklingsprocessen där det beskrivs som grunden för symboliseringsförmågan. Kommunikation beskrivs i likhet med konstruktivismen som en social process, framsprunget ur gemensamma aktiviteter. Språket framträder i form av stimuli som en annan reagerar på. För att ett barn ska utvecklas till en varelse med medvetenhet och personlighet behövs det en tillgång till olika situationer där stimuli påverkar sändare och mottagare på samma sätt. Mead beskriver att detta är grunden för det som han senare benämner som rollövertagande.

Mead beskrev ett barns utveckling i (fyra) olika faser, det är egentligen tre men den fjärde utgörs av det som Mead kallar för den generaliserade andre. För att förstå dessa faser är det dock grundläggande att förstå Mead's beskrivning av självet eller personligheten. Mead menade att självet eller personligheten består av två sidor som samverkar med varandra, dessa är I och Me. I:et är det subjektiva i personligheten, alltså det spontana och kreativa, det som jag i egenskap av en aktiv varelse gör. Detta är något som samverkar eller som är en respons till det som Mead kallar Me. Me:et är den objektiva formen av mig, något som representerar förväntningar och attityder som andra har, något Mead i den slutgiltiga fasen kallar den generaliserade andre.

Som ovan beskrivet är utveckling av självet/ personligheten kopplade till fyra olika faser. Det första stadiet i socialisationsprocessen utgörs av vad Mead beskriver som "imitationsfasen", i denna fas kan barnet endast imitera exempelvis sina föräldrar. Barnet har dock i detta stadie inte förmågan att se något ur någon annans perspektiv, alltså ingen förmåga till rollövertagande. Därefter följer "lek- och spelfaserna" där barnet på en mer avancerad nivå lär sig att hantera rollövertagande i olika situationer. Skillnaden på dessa två faser är att barnet på

ett mer adekvat sätt kan anpassa rollövertagandet till flera olika roller i flera olika situationer i den senare fasen, alltså spelfasen. Den mest relevanta fasen för denna studie är den sista, den ”generaliserande andre”. I denna fas lär barnet sig att tillämpa sina erfarenheter på ett bredare sätt än bara inom sin familj. Individens definierar sig själv och sitt beteende med hänvisning till den generaliserade attityden av den sociala grupp som denne tillhör (Berg, 2007). Det finns en stark behavioristisk push hos denna teori då Mead menar att drivkraften bakom varför vi handlar eller talar som vi gör är för att skapa eller upprätta en positiv bild av oss själva, något som han menar präglas av det omgivande systemets attityder.

Jag tänker mig att begreppen rollövertagande, referensgrupp och den generaliserade andre är särskilt intressanta i denna studie. Jag har valt att fokusera dessa begrepp eftersom de hjälper till med att förstå de förväntningar som finns på beteende inom en viss kontext. Det vill säga att beteende är något som präglas av hur andra personer inom samma kontext betraktar oss och våra handlingar. Jag tänker mig att det inom denna "omsorgskontext" finns olika formulerade värden, behov etcetera som präglar hur vi förväntas handla i olika situationer och att detta är vad omsorgspersonalen har att förhålla sig till. I betraktelsen tänker jag dock att detta inte är något statiskt utan snarare något som är relativt "omförhandlingsbart". Med detta menar jag att de övergripande värdena kan ses som relativt statiska men att tolkningen i den egna referensgruppen, alltså av omsorgspersonal i den lokala kontexten är relativt omvandlingsbar. I analysen tänker jag således att detta perspektiv kan hjälpa till att förstå varför omsorgspersonalen framställer vissa arrangemang på det sättet som de gör, det vill säga de sätt som omsorgspersonalen försöker navigera sig igenom olika typer av förväntningar på handlande genom att konstruera verkligheten på ett sådant sätt att handlandet känns rimligt. Just denna legitimerande komponent kommer jag att belysa vidare utifrån en sammankoppling med nästkommande teori.

4. 3 Motivvokabulärer

Mills (1940) presenterar i artikeln ”Situating actions and vocabularies of motive” ett nytt perspektiv att analysera språk och lingvistiskt beteende. Till skillnad från sina föregångare som analyserat språk som ett uttryck för vissa typer av attribut inom individen menar Mills att språket bör analyseras utifrån vilken social funktion som språket har i interaktionen med andra, alltså att samordna diverse handlingar. Alltså istället för att uttrycka något som finns

inuti individen, står det språkliga uttrycket som en indikator för hur andra personer (inom en viss situationsbunden kontext), i framtiden kan förvänta sig att man skall bete sig.

Mills skriver att förståelse av motiv kan beskrivas som typiska vokabulärer som har tillrättaläggande funktioner inom en viss avgränsad kontext. Motiv beskrivs här som något som används för aktörers vinning i mellanmänskliga relationer. Det är alltså en fråga om ett uttryck för normativa mönster av förväntningar. Mills uttrycker detta på följande sätt:

”Motives are imputed or avowed as answers to questions interrupting acts or programs. Motives are words. Generically, to what do they refer? They do not denote any elements "in" individuals. They stand for anticipated situational consequences of questioned conduct” (Mills, 1940, s. 905).

Författaren beskriver att det i sociala situationer under begreppet (consequences) konsekvenser finns en social dimension av motiv. Mills menar att det är genom användningen av dessa vokabulärer som social kontroll fungerar. Den sociologiska conceptualiseringen av motiv som relativt stabila och avgränsade till vissa situationer beskrivs som kompatibla med Meads tankar om att närma sig beteende socialt och utifrån. Med detta avses det som beskrivits ovan, att man betraktar handlingar och motiv, inte som något som finns inneboende hos individen utan snarare något som relaterat till den situation som individen befinner sig i. Frågan omvandlas utifrån detta betraktelsesätt eller dessa glasögon från att istället handla om varför motiv används för att förklara att man handlar som man gör till att söka besvara hur man motiverar att man handlar som man gör. Frågan menar Mills kan således besvaras i termer av att de normativa förväntningarna som finns inom en viss situationsbunden kontext. I detta arbete skall de motiv som används i kontexten vårdboende och i omsorgssituationen analyseras (Mills, 1940).

Jag ser motivvokabulärer som en slags retorisk teknik eller försök till att rättfärdiga eller legitimera något arrangemang som kanske inte ligger inom ramen för vad som anses vara accepterat inom undersökta kontexten. Motivvokabulärer kan även ses som ett sätt för den enskilde att rättfärdiga olika former av arrangemang för sig själv. Jag tänker mig då detta i en slags självbevarande mening. Det vill säga, ett rättfärdigande som tillåter individen att fortsätta bedriva sitt arbete utifrån sin roll trots att detta eventuellt är något som strider mot hur denne själv skulle vilja bli behandlad på ålderns höst.

Jag ser det också som en retorisk praktik som har en slags "omförhandlade" karaktär. Detta i den bemärkelsen att konstruktionen av ett visst arrangemang kan förmedlas med mer eller mindre framgång, alltså att vår kommunikativa motpart kan tycka att framställningen är mer eller mindre rimlig. Konstruktionen av olika motiv är något, som om de accepteras av andra i samma kontext blir rutinmässigt förväntade i samband med framställningen av vissa situationer. Alltså, om dessa motivvokabulärer befasts skapas olika allmängiltigt vedertagna utgångspunkter, det vill säga något som alla inom den aktuella kontexten är överens om att så här ser den "realitet" som vi verkar inom, ut. Det skapas således en viss informell norm för vad man framgent kan förvänta sig i den retoriska framställningen av olika situationer samtidigt som det har en praktisk inverkan på hur det vardagliga arbetet bedrivs. Detta då framställningen av motivvokabulärer representerar en markör eller ett riktmärke för hanteringen av liknande situationer i framtiden.

5. Empiri och analys

I föreliggande avsnitt följer en presentation av de fynd som framkommit i samband med bearbetning av det empiriska materialet. Därtill följer även en analytisk tolkning av dessa mönster.

Intervjuerna har bestått i såväl singel som gruppintervjuer. Nedan kommer jag att definiera varje intervju och med ett namn som jag kommer att hänvisa till under presentationen av min empiri. Under gruppintervjuerna kommer jag även att skriva ut hur grupperna sett ut. Då intervjupersonerna är avidentifierade kommer jag endast att hänvisa till dessa med nummer.

Intervjuerna som är gjorda med enhetschefer kommer att benämnas som nedan:

Ip:1

Ip:2

Ip:3

Ip:4

Intervjuerna som är gjorda med omsorgspersonal kommer att skrivas ut som följande:

Gr:1, Grupp ett består av tre personer.

Gr:2, Grupp två består av tre personer.

Gr:3 Grupp tre består av fyra personer.

Gr:4 Grupp fyra består av tre personer.

Mina resultat är, som tidigare beskrivits, uppdelade om tre övergripande teman. I dessa övergripande teman har olika subteman utkristalliserat sig vilka jag kommer att redogöra för nedan. Jag kommer att i samband med presentation av varje tema och subtema skriva en kort ingress kring vad jag har kunnat utläsa i materialet. Jag har i analysen valt att inte göra någon uppdelning av personal och enhetschefer utan att kommer att presentera citaten samlat under varje rubrik. Detta för att de talar någorlunda lika kring de gemensamma föreställningar som de arbetar utifrån. Ett mönster som dock kunnat skönjas är att omsorgspersonalen, haft en annan benägenhet att snabbare överbygga den klyfta som tycks finns mellan övergripande värden och det vardagliga arbetet än enhetscheferna. Detta trots att både enhetschefer och omsorgspersonal är medvetna och verkar vara överens om att de övergripande värdena är viktiga. Det vill säga, självbestämmande och individuell omsorg är något som framhålls som viktigt av båda parter. Enhetscheferna har dock på ett annat sätt än omsorgspersonalen uppehållit sig vid övergripande värden och i större utsträckning sökt framhålla dessa. Detta

tolkar jag som en konsekvens av de olika uppdragen som de olika grupperna har. Följer man dock resonemangen längre så framställs dock relativt lika föreställningar och motiv varför jag valt att presentera dessa samlade under respektive rubrik.

Vissa citat kan även sägas passa in under flera olika teman, alltså de överlappar varandra. När man talar om arbetet i verkligheten tenderar det att se ut på det här sättet, det vill säga att ett resonemang innehåller flera olika typer av motiv. Analysarbetet och den utrymmesmässiga begränsningen har inneburit dock att överlappande motiv endast presenteras under ett tema. Vid gruppintervjuerna har jag inte valt att presentera hela trådar av resonemang. Detta då jag endast fokuserat på sådana resonemang som det råder samstämmighet kring i gruppen. Att presentera citat där andra respondenter instämmer genom ett ”mmm” eller ”ja” har sällats bort. Hela trådar av resonemang skulle dessutom varit för utrymmeskrävande. Det råder inte heller några direkta diskussioner kring motiven. Detta då motiv är konstruerade på ett sådant sätt att det skall kännas rimligt för det andra deltagarna som hör dem. Det är poängen med att studera motivvokabulärer. Det skall inte leda till någon kontrovers utan att de språkliga motparterna accepterar handlandet eller arrangemangent som rimligt. Citaten är således koncentrerade till sådana resonemang som det råder konsensus om i grupperna något som jag vill göra läsaren uppmärksam på.

För att tydliggöra för läsaren kommer jag att nu att presentera de övergripande teman som jag kunnat utläsa samt de subteman som dessa är uppdelade i. Övergripande teman är fetmarkerade och subteman är inte det.

1. Motiv relaterade till organisatoriska begränsningar

- Eftersom det råder personalbrist/ vi är stressade
- Eftersom det är en kollektiv miljö/ verksamhetens utbud
- Eftersom vi har våra rutiner

2. Motiv relaterade till värden

- Eftersom jag själv vill ha det så (självreferenser)
- Eftersom de anhöriga kräver det
- Eftersom de äldre ska bibehålla sina förmågor

3. Motiv relaterade till föreskrifter och beslut

- Eftersom det står i handlingsplanen
- Eftersom det uttalats övergripande

5. 1 Motiv relaterade till organisatoriska begräsningar

Studiens huvudresultat utgörs av motivvokabulärernas potential att legitimera omsorgspersonalens förklaringar till hur de får det praktiska arbetet att fungera. De vanligast förekommande framställningarna är förankrade i en övergripande kategori där motiven är relaterade till de organisatoriska förutsättningarna som personalen uttrycker sig ha för att bedriva sitt arbete.

5.1. 1 Eftersom det råder personalbrist/ vi är stressade

I kvantitativ bemärkelse är de flesta utsagor eller framställningar kring agerande eller brist på agerande hänvisade till verksamheternas personalbrist. Detta kan även ses som en retorisk teknik baserad på den stress som personalen uppfattar i relation till uppdraget. Nedan kommer jag presentera framställningar där omsorgspersonal och enhetschefer åberopar motiv som handlar om stress förenat med vad de uttrycker vara brist på personal. Nedan följer olika resonemang som personalen ger uttryck för i det empiriska materialet.

I följande citat diskuterar personalgruppen vilka möjligheter det finns för att ge individuell omsorg i större eller mindre utsträckning.

- *Det är det, sedan om vi har möjlighet att ge det, men jag tror det är större fokus på det ändå. Men vi kan ju inte följa totalt, om det är någon som vill ligga till 11-12, det är jättesvårt eftersom verksamheten och hålla på med middagen och lunch och så vill någon helt plötsligt upp. Då måste man ju styra det och då blir det ju inte precis som de vill. Vi kan inte börja mitt, då är vi lite personal över middagen, vi måste vara ute där, och så är det någon som vill upp. Gr:2*

I citatet framställer respondenten en situation som handlar om att vårdtagarna själva skall få bestämma vilken tid de går upp på morgonen. Detta inte anses vara möjligt eftersom det inte finns personal som kan hantera denna uppgift. Personalen talar även om att de inte har en möjlighet att följa individen totalt, det tolkar jag som ett uttryck för en vedertagen uppfattning inom den aktuella kontexten. Att respondenten även säger att det måste vi styra tolkar jag som ett sätt för personalen att bestämma hur situationen skall hanteras. Det finns säkerligen andra sätt att organisera arbetet men det framhålls istället som en befäst föreställning.

I andra situationer diskuteras ambitionen om brukarnas möjlighet att leva normalt liv på ett särskilt boende.

- *Egentligen är det hemskt, vi hade någon boende som jag hade då, hon ville, var van att duscha varje dag så kom hon hit här: "Nej det går inte, vi har inte personal" vi inte, det är ju hemskt, en sådan som är van att duscha varenda dag. Till slut blev det att hon fick två gånger i veckan. Hon ville ju var dag. Det hade vi ingen möjlighet. Det är ju inte roligt. Gr:2*

Att duscha varje dag trots att det är något som den enskilde önskar är således inget som är möjligt. Genom att personalen säger nej det går inte bjuds inte mycket utrymme för att reflektera över hur detta skulle kunna ordnas. Det konstateras bara att det inte går. Utformandet baserat på den enskildes önskemål kan situationellt rationaliseras bort genom att konstruera ett motiv som säger, det går inte, här finns det inte personal för att möta det behovet. En reflektion som uppkommer utifrån detta citat är att det troligtvis inte är alla brukare som vill duscha alla dagar i veckan utan att det är någon specifik enskild. Varför skulle detta inte kunna ordnas? Det är dock ett uttalande som representerar en gemensamt vedertagen föreställning bland omsorgspersonalen.

Ett mönster som vidare kan skönjas är att stressen är nära förknippat med en finansiell faktor. Kraven går knappt att mötas utifrån de kostnadsmässiga restriktioner som personalen menar sig ha.

- *Ja, alltså det krävs ju en hel del planering för det är ju ingenting man slänger jättemycket pengar på, äldrevården. Utan man ska ju spara så mycket som möjligt så vi har ju inte en massa händer över, utan oftast går det ju precis ihop. Men det är ju väldigt, väldigt höga krav på oss som jobbar. Vi ska kunna väldigt mycket och hinna väldigt mycket på väldigt lite. Gr:1*

Detta är ett mönster som ofta återfinns i olika resonemang kring möjligheterna att möta de äldres behov. Det råder konsensus kring uppfattningen att det inte finns några resurser och tid för den enskilde att få den vård som denne är berättigad till.

Motiv till varför personalen gör som de gör beskrivs i citaten hänger ihop med det Mills (1940) benämner normativa förväntningar. I detta sammanhang hänvisade omsorgspersonalen till de olika verksamheternas tillgång på personalbrist och stress. Detta är något som ses som förenligt med Luffs (2011) beskrivning av de kompromisser som präglar de äldres levnadsförhållanden. Framställningarna av de normativa föreställningar kopplade till stress uppfattar jag som ett uttryck för en legitim konstruktion som reproduceras inom ramen för den lokala kontexten. Det är också en motivvokabulär som kan sägas vara relativt okomplicerad och kraftfull i den bemärkelsen att den till största del inte ifrågasätts av någon. Vi alla har upplevt stress och använder det i ganska många situationer i vardagen. Detta bidrar säkerligen till att det inte är något som egentligen ifrågasätts utan betraktas som en allmänt accepterad framställning.

5.1. 2 Eftersom det är en kollektiv miljö/ det är verksamhetens utbud

I genomgången av det empiriska materialet kunde det utläsas hur motiv till en kollektiv miljö användes för att legitimera olika former av arrangemang. I detta tema uttrycks konstruktioner där tyngden ligger på att det finns andra att ta hänsyn till. Den enskilde skall således anpassas till några slags gemensamma förutsättningar. Det beskrivs i termer av en form av demokratisk samexistens vari olika arrangemang är situationellt underordnade. Det går i sammanhanget även att utläsa att detta är något som präglar hur verksamheterna utformar sitt utbud.

I dessa resonemang är det förhållandet mellan det individuella och det kollektiva som handlandet rationaliseras utifrån. Följande citat illustrerar hur en enhetschef betraktar hur de äldres förmåga till inflytande i utformande av praktiken ser ut.

- *För hur det än är så är det en form utav kollektivt boende, det är det. Och jag tycker det är viktigt att man individualiserar med tanke på också att de har inte valt sina kompisar till exempel och sitta och äta mat tillsammans med. Man väljer inte så mycket, man har valt kanske och bo här eller tackat ja till det, men sedan är det mycket som du får acceptera när du flyttar in, som du inte kan välja. Ip:3*

Självbestämmandet kopplas mer till den enskildes möjligheter innan inflytt på boendet och att när brukaren väl är inflyttad får denne helt enkelt underordna sig eller som det uttrycks något som man får acceptera. Ett annat citat som pekar i samma riktning kommer utifrån en

personalgrupp som resonerar över den äldres möjligheter att leva som den äldre gjort tidigare.

- *Det är ju individuellt på ett sätt. En del är ju individuella saker men när man flyttar in så här är det ju väldigt kollektivt. Alltså, man blir ju, så här. Då ska det vara frukost och den serveras på den här tiden och lunch serveras klockan ett där och så ska du ju helst kliva upp och då får du börja kliva upp sju. Gr:3*

Utifrån detta resonemang knyts även rutinerna in i resonemanget, något som jag tolkar är det enhetschefen menar när denna uttrycker sig om att det är mycket som den enskilde måste acceptera. I och med att enhetschefen säger då skall det vara frukost får jag uppfattningen om att detta är ett arrangemang som inte skulle kunna ordnas på annat sätt. Accepterande av situationen är framförallt något som är speciellt framträdande då det skall anordnas någon typ av arrangemang som ligger utanför vardagsrutinen. Det förefaller som att handlande som befinner sig utanför ett tillfredställande av basbehovet nästan alltid sammankopplas med att det skall finnas ett gemensamt perspektiv. Något som illustreras av nästkommande citat.

- *Men man kan inte heller offra, så ska jag säga, som på en avdelning vi har åtta stycken. Man kan inte offra de sju stycken. På grund av hans intresse. Man kan prata med honom. Man kan förklara och så. Så får han släppa. Gr:1*
- *Och så då vet man vad man ska fråga. Okey, om han inte vill, så vill han inte. Så vad då? Då ska vi inte göra någonting. Men man kan inte offra alla, bara för en person. Om de andra vill. Det är samma sak som demokrati. Det funkar så, eller hur? Gr:1*

Här knyts resonemangen samman genom hänvisning till verksamheten som en demokrati. Men man kan inte heller offra, arrangemanget motiveras med majoritetens önskemål, något som skall accepteras av den enskilde eller som personalen uttrycker det, så får han släppa. Det framställs inte som något vidare flexibelt förfarande. En befäst normativ föreställning är att den enskilde skall anpassa sig till vad majoriteten vill. Utifrån den här typen av framställningar skapas en befäst kontextuell uppfattning att det därför är svårt att tillvarata intressen som den enskilde individen kan tänkas ha. Detta betyder således att den individuella omsorgen, alltså delaktighet och självbestämmande är något som får spela andra fiolen i de presenterade sammanhangen.

Detta är även ett mönster som jag kunnat betrakta som knutet till verksamheternas utbud. De erbjudanden som den enskilde kan tillvarata eller neka är tydligt sammankopplade med föreställningen om att den enskilde befinner sig i en kollektiv miljö. Handlandet beskrivs under detta tema vara kopplat till vad verksamheterna har att erbjuda utifrån denna demokratiska anda. Verksamheterna beskrivs här som en rigid struktur beroende av vad majoriteten av brukarna vill ägna sig åt. En befast norm utgörs sedermera av att den enskildes inflytande och delaktighet i sin vård beskrivs som villkorat av vilken typ av aktiviteter som verksamheterna tillhandahåller baserat på demokratiska beslut av majoriteten och inte att verksamheterna anpassas till det som den enskilde önskar.

5.1. 3 Eftersom vi har våra rutiner

I många avseenden är motiv hänvisade till rutiner överlappande med motiv kopplade till verksamheten som en kollektiv miljö. Det kan sägas att det är utifrån dessa normativa föreställningar som arbetet strukturerats upp. Framställningarna som personalen använder för att legitimera olika former av agerande handlar här om motiv kopplade till de rutiner som skapats. Under temat utgör de mönster jag funnit en gemensam föreställning om att rutinerna är något som den enskilde brukaren skall anpassa sig efter och inte att rutinen är något som skall anpassas till den enskildes önskan kring utformandet av den omsorg som denne vill ha.

Genom samtal med en personalgrupp anför följande diskursiva framställning då de ställs frågan om möjligheterna för att tillhandahålla den enskilde med en individuell omsorg.

- *Ja, i och med att vår arbetsbörda är så stor, så blir ju vår, alltså utrymmet för att ge individuell omsorg är ju så begränsad utav alla rutiner. Gr:4*

I ovanstående citat kopplas även temat ihop med det som ovan beskrivits om arbetsbördan, alltså den stress som omsorgspersonalen ger uttryck för till följd av vad de menar är personalbrist och att det vardagliga arbetet således är så djuprotat att det framställs som svårt att avvika från detta. Utrymmet för att ge individuell omsorg är ju så begränsad tyder på en väldigt befast uppfattning. I nästkommande citat följer en redogörelse av en enhetschef kring de tillfällen då den enskilde eventuellt skulle vilja gå upp eller äta när denne själv vill.

- *Sedan har vi ju andra rutiner, måltider och sådant som styr dygnet så att säga. Men fördelen är att vi har frukosten liksom som en buffé tid. Där får man välja*

mellan åtta och tio och gå ut. Men de andra måltiderna, man värmer ju maten och serveras den vid tiden och är det så att man inte kan komma den tiden så kan man ju värma maten senare, till den personen, men det är inte så att man kan ha fria måltider varje dag. Utan det finns en rutin. Ip:4

- *Jag kan ju inte styra över mina måltider som jag liksom hade önskat hemma. Ip:4*

Matsituationen villkoras genom att det sker under fastställda tider. Vissa dagar kan den äldre själv välja men det är begränsat till tiden mellan åtta och tio. Vill personen ha maten värmd så går detta bra på vissa dagar men det är inte så att man kan ha fria måltider varje dag. Det är alltså utifrån denna konstruktion inte möjligt att möta detta behov. Det sista uttalandet är något som är raka motsatsen till de övergripande målen om självbestämmande och normalitet men som legitimeras genom att säga att det finns en viss rutin på verksamheten.

- *Ja, alltså individuellt till vissa ja, vissa behöver ju en klocka att veta att då kommer personalen till mig, vissa är så rutinbundna, vissa kan ha spontant att här är en dam som vill gå ut på kvällstid till exempel för hon gillar att gå ut på kvällen med personal, vissa saker kan ske spontant ja, men det mesta är nog väldigt rutinbundet här. Ip:4*

Arrangemangen beskrivs som kompatibla med hur en av omsorgstagarna vill ha det, något som legitimeras genom ett exempel. Detta är intressant i den bemärkelsen att de äldre även beskrivs vara delaktiga i upprätthållandet av rutinerna. Formuleringen av att det mesta är rutinbundet skapar en uppfattning av att den individuella anpassningen dock till stor del bygger på de rutiner som finns för verksamheten. Det skulle eventuellt finnas en möjlighet för den enskilde att etablera en egen rutin för omsorgspersonalen att utgå ifrån. I myllret av motivvokabulärer något som kan tänkas ske relativt godtyckligt vilket också gör att det blir svårt för den enskilde vårdtagaren att förhålla sig till en sådan möjlighet. Den delade meningen och de normativa förväntningarna utgörs istället till största del här av att det är den enskilde som skall anpassas till de rutiner som finns inom verksamheten och inte att dessa skall utformas som en hjälp för att tillgodose den enskildes behov. Detta är något som kan sägas ligga i linje med de resonemang som Luff et al (2011) för kring de äldres möjlighet till

inflytande över sin vardag. Motivvokabulärer, Mills (1940) baserat på rutiner är något som förefaller att vara strakt förankrat.

5. 2 Motiv relaterade till värden

Vidare kunde även ett värderande tema utläsas. I denna beskrivning ligger bland annat omsorgspersonalens egna behov till grund för handlande eller brist på handlande. Vidare beskriver personalen att anhörigas krav har inverkan på arbetet. Det presenteras även under det värderande temat motiv för handlade baserat på tolkningar av det salutogent-rehabiliterande perspektivet.

5.2.1 Eftersom jag själv vill ha det så (självreferenser)

I detta subtema framställs hur personalen många gånger utgår från sig själva och inte från individerna när de resonerar om olika former av arrangemang. Det finns i det empiriska materialet en del tillfällen inom det insamlade materialet som omsorgspersonalen andrefieras. Med detta menas att de äldre och dess behov är något som separeras och framställs som annorlunda än i det här fallet omsorgspersonalen, att de är något som är annorlunda än vi. Det som är slående är att omsorgspersonalen i allt större utsträckning i detta empiriska material motiverar arrangemang i många situationer utifrån tanken att de själva skulle vilja ha eller inte vilja ha det på ett särskilt sätt. Detta kan i någon mening ses som en positiv företeelse, det vill säga att personalen utifrån den gyllene regeln behandlar andra som de vill bli behandlade själva. Det är dock något som även kan bli problematiskt eftersom sättet som omsorgspersonalen vill ha det kanske inte alls överensstämmer med hur omsorgstagarna vill ha det.

En enhetschef uttrycker sig på följande vis vid en diskussion av det som jag benämnt som den kollektiva miljön.

- *Jag kan ju bara gå till mig själv, jag tycker det är roligare att titta på tv ihop med någon. Än och titta själv, för man kan ju ha en dialog kring det som man tittar på, så att ja. Och det har ju, kan jag ju tycka med allt om du tittar på fotboll eller sport eller film eller. Ip:2*

Här uttrycks det att det skulle vara trevligare att titta på tv med andra bara för att denne enhetschef själv skulle anse att det skulle vara trevligt. Jag kan bara gå till mig själv säger enhetschefen, det uppfattar jag som en ensidig framställning. Det kanske inte alls något som den äldre skulle tycka var trevligt. Vidare exempel på detta hämtas ur hur en annan respondent klargör möjligheten till den äldres inflytande över omsorgen och varför det nödvändigtvis är så att finare tillställningar är något som ofta är reserverade till helgen.

Ja, det är min upplevelse ändå, från att inte ha kunna påverka något så. Så har man möjlighet att uttrycka sin önskan. Det kan ju vara, som jag kan sakna själv, du vet du och jag vi äter ju lite godare på helgerna. Alltså där tror jag våra egna värderingar spelar in för att vi själva värderar helgen högre, för man har ledighet, man gör något mer, man äter något godare, kanske dricker något godare. Ip:2

I nedanstående citat diskuteras hur verksamheternas erbjudande skulle kunna uppfattas av en enhetschef.

- *Om jag bara tänker på mig själv, när jag är sjuk då vill inte göra så mycket, jag orkar liksom inte det. Så vad folk än kommer med för erbjudande då: "Ja men ska vi inte göra det", så bara tänker man: "Nej, låt mig liksom få vara". Jag kan göra det sen, men nu orkar jag faktiskt inte det för att jag är förkyld eller jag är helt vad det nu kan vara. Ip:1*

Enhetschefen uttrycker hur denne själv skulle uppfatta ett erbjudande under en situation då vederbörande själv inte hade orkat, om jag bara tänker på mig själv som det uttrycks. Den diskursiva framställningen är något som legitimeras genom att relatera tillbaka till sig själv. Alltså möjligheten att själv kunna göra olika saker kopplas till den enskildes mentala välbefinnande via en referens till sig själv. I nästkommande resonemang anføres liknande resonemang. Här diskuterar personalen situationen kring möjligheten för de äldre att vakna när de själva vill.

- *Alltså, det vi menar är att om alla vill gå upp prick klockan sju, det går ju inte! Vi måste ju, men vill de sova till halv tolv, så får de ju göra det. Det tycker jag, det vill jag göra när jag blir gammal. Gr:3*

Ovan framställs ett arrangemang, alltså en möjlighet för den enskilde att gå upp när helst vilket motiveras genom att respondenten själv skulle vilja göra det när denne blir gammal. Trots detta så motiveras uppgången med att det inte skulle gå om alla ville gå upp samtidigt. Ett motiv, som jag tolkar det till upplevelse av stress eller den kollektiva miljön.

Konstruktionen av vad som är accepterat handlande och vad som inte är det, är i dessa motiv förbundna med en kollektiv uppfattning av att omsorgen för den enskilde brukaren är något som utformas utifrån hur omsorgspersonalen själv skulle vilja bli omvårdade. Detta är visserligen en god tanke men problematiskt då detta kan få vissa implikationer. Brukaren kanske vill ha omsorgen på ett sätt som är motsatt den som omsorgspersonalen vill, precis så som Vlug et al (2013) framställer det. Utifrån ovanstående citat går det dock att utläsa att detta är en social konstruktion som genom uttrycket i motivvokabuläerna (Mills, 1940) kan beskrivas som normativt förankrad. Det vill säga att det i den lokala kontexten befästs en norm som säger att olika arrangemang organiseras på basis av hur omsorgspersonalen själva skulle vilja ha det och inte nödvändigtvis på hur omsorgstagarna vill ha det.

5.2. 2 Eftersom de anhöriga kräver det

Vid följande konstruktioner bygger utsagorna på att omsorgspersonalen gör som de gör på grund av att anhöriga kräver det och inte för att individen själv nödvändigtvis vill ha det på det sättet. Bevarandet av de äldres möjligheter är sammanbundet till att den enskilde har anhöriga som kan uttrycka detta.

Här reflekterar en personalgrupp om förutsättningarna för den äldre då den kommer till boendet:

- *Jag tycker nog att nästan vårdtagarna är bättre på att acklimatisera sig än anhöriga. Gr:4*

I citatet illustreras hur de äldre skall anpassas in i olika förutsättningar, rimligtvis de föreställningar som jag presenterat ovan, i form av rutiner, kollektiv miljö och annat men att anhöriga har ett annat förhållande till detta. Personalgruppen diskuterar samma fråga och konstaterar:

- *Men jag tycker att vårdtagarna själva många gånger, om vi nu säger att de inte*

är dementa utan någorlunda klara och de som har haft det bra innan de har ändå ganska lätt för att acceptera att det är lite sämre här. Det kan nog vara värre med anhöriga. Gr:4

Det är således bara för den äldre att acceptera att situationen på boendena är sämre än när de bodde hemma. Nedan följer ett citat som illustrerar hur personalen motiverar hur det praktiskt går till i en situation där brukaren skulle vilja gå ut och promenera:

- *Att den ska erbjudas ett visst mått utav utegång. Det kan det göra men i praktiken så är det ändå den personen som får avstå så att säga. Till förmån för någon annan som har mer aktiva anhöriga till exempel. Gr:4*

Utgången är något som presenteras i form av ett erbjudande, även något som påverkas av den anhöriges möjligheter att tillvarata denna möjlighet. I praktiken är det ändå så, en framställning baserad på ett konstaterat förhållande. Fortsättningen på denna diskussion ser ut som följande:

- *Nej det bara slog mig här nu att jag, ett konkret exempel är att jag har ett par vårdtagare i min historia, nu jag tänker här, under de här tre åren, som jag vet har haft väldigt engagerade, eller som har haft engagerade anhöriga och de personerna har kommit ut mer. Definitivt, då lyfts det fram att det står i genomförandeplanen, att personen, att där finns ett mål att personen ska komma ut så och så många gånger i veckan eller vad det nu är man har satt för gränser. Medan andra vårdtagare där det inte finns anhöriga, det liksom, det lyfts inte ens, om den personen inte har varit ute på ett år. Gr:3*

De anhöriga är med andra ord en faktor som till stor del vägs in då genomförandeplanerna skall formuleras. Definitivt, då lyfts det fram, som respondenten uttrycker det i ovanstående citat. Finns det inte några anhöriga med i denna process kan en praktisk konsekvens bli att frågan inte lyfts även om det är så att brukaren inte kommit ut på ett helt år. Citatet fångar även i min mening den utsatta position som den äldre befinner sig i. Ett dilemma som omsorgspersonalen lyfter fram.

I följande citat beskrivs anhöriga som förstående inför de motiv som tidigare presenterats,

alltså framställningen avseende brist på personal eller att de kan vara något mer besvärliga.

- *Jag personligen är tacksam att jag har anhöriga som har förståelse, för de säger de vet att vi försöker i den mån vi kan, va. Men att vi är begränsade just i brist på personal, men det har förekommit även att vi har haft anhöriga som var på en hela tiden. Det gick så långt att personalen började sjukskriva sig för de orkar inte, de grät alltså. Gr:4*

De anhöriga och dess krav kan även sägas bidra till den upplevelse av stress som omsorgspersonalen kan känna inför sitt uppdrag. Nedan följer två kortare citat som på ett bra sätt illustrerar användandet av dessa motivvokabulärer.

- *Anhöriga styr rätt så mycket. Gr:3*
- *De anhöriga ska vara nöjda. Gr:3*

Här är det tydligt att handlingar och framställningen av dessa baseras på en delad mening i den lokala verksamheten om de anhöriga, som genom att utgöra en del av kontexten skall vara nöjda. Förhållandet kan trots de välmenande intentionerna även sägas vara paradoxalt och problematiskt. Detta eftersom det inte alla gånger är så att den äldre vill ha saker på det sätt som den anhörige anser att det skall vara (Söderberg, 2014). Under detta tema framhålls vidare resonemang om att de brukare som har starkare anhöriga erhåller en annan vård än de som saknar detta. Det är således genom att brukaren har anhöriga som utövar påtryckningar som brukaren får den omsorg som den är berättigad till. Utifrån dessa uttalanden är delaktighet och självbestämmande inte något som främst är sammanhängande med den enskilde brukarens möjlighet att uttrycka detta utan snarare något som är kopplat till en tredje persons möjlighet att tillvarata och framhålla dessa. En norm är då, som illustrerat i det sista citatet att handlande motiveras utifrån att det är de anhöriga som skall vara nöjda.

5.2. 3 Eftersom de äldre ska bibehålla sina förmågor

Under följande tema går det att utläsa hur konstruktioner av bibehållande av den enskildes funktioner är något som präglar omsorgspersonalen och enhetschefernas utsagor om varför de gör som de gör. Det är ett rehabiliterande motiv där de äldre skall göra det de själva kan.

Detta kan förstås genom normativa föreställningar om att det är något som gynnar den enskilde, personen skall hjälpas att bevara det som är friskt.

En enhetschef resonerar här kring möjligheterna för den enskilde att få hjälp med saker som denne skulle kunna sköta själv.

- *Men då blir det ju lite hjälp till att inte hjälpa, därför att då kanske vi plockar bort funktioner för den personen som den kan behålla ganska mycket längre själv. Och det skulle kanske vara förödande. Ip:1*

Att förhålla sig på ovanstående sätt konstrueras som nödvändigt för den äldre. Att hjälpa till med något som denna skulle kunna göra själv skulle enligt detta citat innebära att funktionen plockas bort. I efterföljande citat beskrivs handhavandet utifrån en fiktiv situation där en brukare skulle vilja ha hjälp med att sätta på sig en tröja trots att detta är något som denna kan själv.

- *Alltså då får de faktiskt inte hjälp att sätta på tröja utan då pratar man tillsammans med personen och ibland är det arbetsterapeuten som går dit och pratar med den och att vi får förståelse för att man ska kunna göra det så länge som möjligt. För ofta att hjälpa, för att upplevelsen av orättvisa, det gagnar inte personen. Ip:1*

Det beskrivs härifrån utifrån föreställningen att hjälp med detta inte är något som skulle gagna personen. Man skall göra detta så länge som det går, en väldigt bestämd uppfattning som här uttrycks. Gängse föreställning utgår från ett slags förfarande där den enskilde uppenbarligen inte vet vad som är det bästa för sig själv. Det finns ett flertal citat baserat på samma tema, ytterligare en enhetschef uttalar sig om detta agerande.

- *Man kan ge egentiden och visa att man är mer, alltså att man ser personen i fråga, det handlar ju inte om att om inte man har omvårdnadsbehov så ska man inte få personalens, att de ser en, men vi ger ju individuella insatser till dem, vi ger inte och hjälper inte dem mer än vad de behöver. För att de ska kunna bibehålla sina funktioner som de har. Ip:4*

Enligt respondenten skall det inte ges mer hjälp än vad som behövs. Det är något som bara inte skall göras. Den äldre ska behålla de funktioner som de har beskriver enhetschefen. Fortsättningen på resonemanget lyder:

- *Då är det viktigt att man motiverar den boende med att den kan göra det själv och då ska man göra det så mycket som möjligt själv men är det någon dag som är jobbig att kanske utföra det så hjälper vi ju till. Men när det är den här dagliga saken som man egentligen kan, men det är ju där vi ska ha vår professionalitet med oss i bagaget att om jag hjälper dig en dag och fixar till håret så är det inte hela världen, men är det att du har ett varjedagsbehov med det så måste vi ju ha med det i arbetsrutinerna för personalen. Ip:4*

Beskrivningen är här att bibehållande av funktioner i denna situation är direkt kopplat till verksamheternas rutiner. En möjlig tolkning är att den enskilde skall utföra uppgifter själv för att inte ytterligare belasta personalen, speciellt om det inte finns i arbetsrutinerna. Respondenten uttrycker att det som är viktigt att den enskilde gör så mycket denne kan själv vilket är en befäst uppfattning. I nästa citat följer även ett resonemang kring att så länge funktionen finns där så måste den användas

- *Varför ska man ha hjälp att borsta håret om man kan? Det kommer ju kanske en dag då man behöver ha hjälp. Men det är ju för att man ska behålla sina funktioner så länge som möjligt. Gr:1*

Då det kommer en dag då funktionerna försvinner skall alltså tillfället tas i akt att använda dessa just nu. Just uttrycket, för att man behålla sina funktioner ska, kan ses som en fastslagen idé. I vidare konstruktioner uttalas att den äldre är någon med ett stort vårdbehov, utförandet av samma uppgift av vårdtagaren kan sägas vara mer tidkrävande, ändå skall den äldre utföra de sysslor den kan själv.

- *Men så säger vi det att hon kan ju göra vissa saker själv. Och vi måste ju behålla det hon kan göra. Även fast det går fortare att jag göra det, men det är inte det som är grejen. Kan hon ta på sig strumporna, så måste hon få försöka. Gr:3*

Det den enskilde kan måste alltså bibehållas. Personalen fortsätter:

- *De har ju oftast inte flyttat in på hemmet för att de har problem att ta promenader, eller liksom. De har ju oftast större problem. Eller ett större behov. För att komma in på hemmet. För att det är ju ganska höga krav för att du ska få komma in. Men då tycker jag, liksom att, bevara, behåll det du kan. Så länge det går. Gr:3*

Genom att många av de äldre har omfattande behov skall man alltså jobba på att bevara, behålla funktionen så länge det går. Ett något motsägelsefullt uttalande och logik i min mening.

I studien av dessa motivvokabulärer återfinns skapelser som präglas av det salutogena perspektivet, något som gör att utförandet av vissa handlingar knyts till individens bästa. De äldre skall göra det de kan själva för att på så sätt inte förlora dessa förmågor. Om den enskilde vill att omsorgspersonalen skall sätta på denne strumporna så måste hon istället försöka själv. Jag tolkar utifrån Damberg (2012) detta som att det utövas ett sorts aktiveringsarbete med de äldre. Uppfattningen jag får när jag tar del av dessa konstruktioner är att delaktighet i den lokala kontexten är normativt förankrad utifrån en tanke om delaktighet i det praktiska utförandet snarare än delaktighet i att själv få bestämma hur omsorgen utformas.

5. 3 Motiv relaterade till föreskrifter och beslut

Det tredje temat utgjordes av omsorgens villkor. Här formulerade omsorgspersonalen motiv för handlande eller brist på handlande hänvisade till övergripande förutsättningar för arbetet. De motiv som framhålls under denna tema innefattar framställningar av olika verktyg som omsorgspersonalen har att tillgå samt tolkningar och implementering av övergripande mål och direktiv.

5.3. 1 Eftersom det står i handlingsplanen

I denna diskursiva framställning beskrivs hur handlande eller hantering av olika behov är förknippat med resonemang om huruvida insatserna finns med i genomförandeplaner eller

inte. Behoven och ambitionsnivån med insatserna är något som noga skall övervägas för att kunna klaras av.

En enhetschef talar om möjligheterna för brukarna att komma ut på promenad:

- *Ja det kan man ju men då är det ju egentligen så här att då har man ju ett annat önskemål egentligen än vad som är bestämt. Och då får man göra ny genomförandeplan, för att uppdatera,: "Vill du Asta gå ut mer än en gång var fjortonde dag? "För då är hon ju inte nöjd med att bara få var fjortonde dag, så då måste ju vi observera det och ha en dialog i vårdplaneringen och genomförandeplan och erbjuda henne då, vill hon ha oftare. Ip:4*

Behovet är inte något som spontant kan lösas bara genom uttalande av detta utan det blir en process där det skall ändras i vårdplaneringen. Jag tolkar det som att genomförandeplanerna precis som rutinerna eller andra motiv som ett sätt att underlåta sig att handla på ett visst sätt. Finns inte behovet med i genomförandeplanen är det således inte något som kan ombesörjas omedelbart utan det skall till en ändring i genomförandeplanen för att behovet skall kunna tillgodoses. Genomförandeplanerna är inte heller något som kan innehålla för många önskemål, vilket framkommer i nästa citat:

- *Det är ju det också alltså på våra handlingsplaner när en vårdtagare flyttar in och man sitter där, då får man ju också tänka på att man kan ju inte sätta för mycket individuella saker som de önskar. Gr:4*

Man kan inte sätta in för många saker. Resonemanget fortsätter:

- *För hur ska det, det fungerar inte. Och då kan vi ju inte utöva det, det blir ju en press både från anhöriga och från vår sida att vi inte kan utöva det och det känns ju fruktansvärt för en annan. Gr:4*

Genomförandeplanen är således begränsad i vilket utrymme det finns att uttrycka sina behov. Är behovet utskrivet i genomförandeplanen skall det uppfyllas, annars fungerar det inte. Bara för att behovet är nedskrivet behöver det enligt min tolkning, inte betyda att den enskilde skulle anse att detta var fruktansvärt om det inte uppfyllts. Den enskilde kanske har andra

behov eller önskemål i vardagen som är viktigare än vad som formulerats i genomförandeplanen. Nästa citat beskriver motiv för handlande i samband med att anhöriga vill att brukaren skall få hjälp med att klä på sig. I denna situation motiveras lösningen med att behovet inte är något som formulerats i genomförandeplanen.

- *Nej, men det är ni, det är er skyldighet att ta på henne strumporna för nu bor hon på hemmet! Men sen ursäkta, vad står i handlingsplanen? Gr:3*

I den här situationen anförs genomförandeplanen som ett facit. Om behovet inte finns i genomförandeplanen går det inte att tillgodose. Det är ett annat resonemang än det som tidigare framställts i samma situation, det vill säga att den enskilde skall göra detta själv för att bibehålla sina förmågor.

En handlingsplan är tänkt att tillförsäkra den enskilde ett inflytande i sin vård. Där skall det vara ett uttryck för den enskildes behov, ett ökat ansvar och ett verktyg för ett värdigt liv. Gängse föreställningar som framgår genom motiveringarna består i att behoven skall vara utskrivna i handlingsplanen. Man kan tolka personalens motivvokabulärer som att om behoven inte finns formulerade i handlingsplanen är de inte möjliga att tillfredsställa. Det uttrycks även att det inte skall stå för mycket i dessa planer för att personalen då kan få svårt att leva upp till dessa. I likhet med rutiner och verksamhetens utbud är det något som framhålls som stelbent och som måste följas samt omformuleras för att det skall kunna efterföljas. Istället för att vara något flexibelt konstrueras genomförandeplanen som ett motiv för att inskränka den enskildes inflytande. Det kan vara så att omsorgspersonalen vid eventuella utvärderingar av planen är oroliga för att det handlar om ett avbockande av olika aktiviteter. Det vill säga huruvida de olika insatserna har genomförts snarare än att det skall vara något som den enskilde är nöjd med, alltså att dennes inflytande har kommit till uttryck i utförandet av planen. Ett slags kvantitativt fokus snarare än ett kvalitativt. Handlingsplanens funktion som en motivvokabulär (Mills, 1940) ligger dock inom ramen för förväntat beteende inom kontexten, den generaliserade andre (Mead 1940).

5.3. 2 Eftersom de bestämts övergripande

Olika politiska mål och direktiv är vidare ett motiv som framställs som anledningen till varför personalen gör som de gör. Det finns i empirin uttryck för vedertagna föreställningar om att

vissa typer av arrangemang skall utföras på ett visst sätt därför att det uttalats på övergripande nivå.

Nedan beskrivs ett citat som även skulle kunna ha presenterats under temat stress/ personalbrist. Det är dock förlängningen på resonemanget som är intressant för detta tema.

- *Utan det är muntliga överenskommelser utifrån vad den personen behöver och vad vi kan, sedan kan där finnas gränser kanske, att vi inte kan hjälpa att duscha sju dagar i veckan, för det har inte jag personalresurser till. Men den skäliga liksom levnadsstandarden att duscha en till två gånger i veckan. Ip:4*

I föregående citat bygger föreställningen på att behovet inte kan tillgodoses eftersom det helt enkelt inte finns personalresurser. Det kan vi inte hjälpa till med som enhetschefen fastställer. Det som dock är intressant i detta citat är att enhetschefen tolkar den skäliga levnadsstandarden. Det sker en tolkning eller omvandling där den flexibla tanken med utgångspunkt i en ramlagstiftning som Socialtjänstlagen blir till något väldigt vedertaget. En skälig levnadsnivå består således av duschning en till två gånger i veckan. I nästa citat framhåller en enhetschef de politiska målen under ett resonemang om likvärdig omsorg samt guldkant på vardagen för omsorgstagarna.

- *Jag tycker det, ja nej det är inte extra, men jag tycker vi är bra på det. Det är inte extra för det ska vara lika, det har man ju tagit beslut om politiskt att det ska vara två aktiviteter varje dag, alla veckans dagar. Det har vi fått beslut på. Så det. Ip:3*

Ovan beskrivs dock inte förfarandet som något extra för brukarna men att aktiviteter två gånger per dag är beslutade politiskt. Av framställningen skapas uppfattningen att det därför är viktigt att göra på det sätt som har bestämts ovanifrån. I andra framställningar handlar det om att fylla ramen som politikerna skapar. Det nästföljande citatet beskriver hur arbetet, från övergripande håll strukturerats upp och samtidigt blivit mer krävande.

- *Ja, alltså det krävs ju en hel del planering för det är ju ingenting man slänger jättemycket pengar på, äldrevården. Utan man ska ju spara så mycket som*

möjligt så vi har ju inte en massa händer över, utan oftast går det ju precis ihop. Men det är ju väldigt, väldigt höga krav på oss som jobbar. Gr:1

- *Vi har faktiskt hela tiden mer som vi måste dokumentera allt. Vi måste städa, vi måste tvätta, ja. Och det kräver mer och mer, tycker jag. Gr:1*
- *Ja, det är väl lite grann så här att eftersom svängremmen hela tiden dras åt i äldrevården, så är det ju, det är ju en politiskt grej hur mycket pengar det får kosta. Gr:1*

Detta utgör ett mönster som kunnat utläsas i materialet. Det finns en vedertagen föreställning om att det finns sparkrav från övergripande nivå som gör att arbetet måste bedrivas på ett visst sätt. Även att det finns en del krav som är kopplade till annat än själva omsorgen utan som snarare har med att dokumentera, städa och annat. Det finns i detta tema vidare hänvisningar till de övergripande målen. I nästa citat handlar det om en matsituation:

- *Sedan är det ju lite svårt att också förklara för dem hur det är med maten och sådant, att det handlar ju en hel del om allting, rationaliseringar i samhället, i kommunen, man drar ner på saker och sådant va. Det är jättesvårt att förklara för dem, alltså så, de förstår ju inte, alltså vissa av dem vägrar ju förstå det, då som när man drog in till exempel. Vi hade ju flaskor innan Loka, de tog de bort, och sedan hade vi sådan här tub nu man fyller på liksom, typ Soda Stream, fast nu är det någon större genom vasken då. Det var ju jättesvårt i början att, alltså att de skulle förstå, alltså så, man fick förklara att så här det, men jag gör det i alla fall, det kommer högre uppifrån bestämmelser som kommer ner till oss, så får vi ju utföra detta liksom, alltså så, så är det. faktiskt. Gr:2*

Den vedertagna uppfattningen beskrivs genom att uttrycka att verkligheten faktiskt är på ett visst sätt. Det kommer direktiv från övergripande nivå som omsorgspersonalen måste tillämpa och förklara för den enskilde att det är på det viset, det ses som en kraftig motivfunktion. De normativa förväntningarna konstruerade i motivvokabulärerna (Mills, 1940) pekar på att agerande eller avsaknad av agerande motiveras med hänvisning till övergripande beslut samt antaganden om övergripande intentioner.

6. Sammanfattning och avslutande diskussion

Denna studie har syftat till att förstå hur personal på särskilt boende motiverar sitt handlande genom att studera hanteringen av olika vardagssituationer. Det övergripande syftet har mynnat ut i två frågeställningar. Den första frågeställningen avsåg att undersöka vilka motiv omsorgspersonalen använder för att förklara hur de reagerar på olika förslag där de äldres önskemål är i fokus. Det har jag knutit till teoretiska begrepp och problematiserat kring i avsnittet empiri och analys. Studiens andra frågeställning avsåg att förstå användandet av dessa motiv.

I analysen av empirin framkommer tre teman som personalen använder för att motivera sitt handlande. Det första temat är motiv konstruerade utifrån omsorgspersonalens och enhetschefernas uppfattningar om organisationen och de begränsningar som de uppfattar finns. I materialet har motiven utifrån detta övergripande tema bland annat använts för att legitimera handlingar genom en beskrivning av personalbrist och stress. Av framställningarna skapas en uppfattning att omsorgspersonalen måste göra på ett visst sätt för att klara av det praktiska arbetet. Arrangemang har även legitimerats genom hänvisning till föreställningar kring verksamheten som en kollektiv miljö. Här konstruerats motiv med att det finns andra inom verksamheten att ta hänsyn till, ett förhållande som kan legitimera att underlåta sig att betrakta den enskilde som separerat från kollektivet. Handlande har även motiverats genom de rutiner som finns i verksamheten. Genom dessa motivvokabulärer beskrivs rutinerna som något som de äldre måste förhålla sig till och inte något som kan förändras för att tillgodose den äldres behov. Det pekar alltså på en viss logik inom den lokala kontexten, där verksamhetens rutin tycks viktigare än att tillgodose behoven.

Det andra temat som identifierats är motiv konstruerade utifrån en värderande uppfattning. I temat finns bland annat motiv med utgångspunkt i omsorgspersonalen själva. Arrangemang rättfärdigas genom en hänvisning till den gyllene regeln, det vill säga att vårdtagarna skall behandlas som omsorgspersonalen själva skulle vill bli behandlade. Detta kan sägas vara en av de mer intressanta och unika föreställningarna i denna studie. I tidigare forskning har det bland annat talats om en överidentifikation med vårdtagarna som Astvik och Aronsson (2000) pekar på men jag har bara funnit en enda studie som pekar på logiken, att behandla andra som du vill bli behandlad själv (Vlug et al, 2013). Detta är i sig något som kan sägas vara en god tanke men det skapar även vissa problem då det inte alltid behöver vara så att den enskilde vill

ha det på samma sätt som omsorgspersonalen. Andra motiv har även knutits till anhörigas önskemål. En logik som kan sägas vara problematisk och paradoxal, då det trots sina goda intentioner bottnar i någon annans än den enskildes föreställningar om hur vården skall utformas. Det sista motivet under denna kategori utgörs av premissen om att göra det som är bäst för individen genom att aktivera de äldre och göra dem fysiskt delaktiga i sin omsorg. Detta trots att det kan sägas gå emot den enskildes önskan. Logiken kan även som Blomberg och Petersson (2003) påpekar, i vissa fall snarare vara något som påskyndar vårdbehovet.

Det tredje och sista temat utgörs av motiv till handling baserade på en omsorgsvillkorad konstruktion. Detta tema innefattar tillämpning av den enskildes handlingsplan där behovet endast kan tillgodoses om det står utskrivet och att det måste till en ändring i handlingsplanen för att vissa behov skall tillgodoses. Vidare hänvisas motiv till olika övergripande bestämmelser. I dessa motiv förmedlas en logik som säger att bara för att det beslutats högre upp så är det något som måste verkställas.

Dessa motiv kan tolkas som ett försök till att övertäcka glappet som uppstår mellan det som Melin Emilsson (2004) beskriver i termer av olika viljeyttringar på olika nivåer. Det betyder att den teoretiska ambitionen på övergripande nivå skiljer sig markant från den praktiska och att det därför krävs en viss retorisk framställning på gräsrotsnivån. Motiv kan också förstås genom att de i förlängningen kan användas för att generera olika typer av accounts (Scott och Lyman, 1968) något som finns beskrivet av Persson och Wästerfors (2009). Författarna menar att accounts används för att överbygga gapet mellan de utfästelser som finns på övergripande nivå och hur omsorgspersonalen handlar på den lokala nivån. Detta är något som jag menar även är fallet med motivvokabulärer. Användning av motivvokabulärer kan förstås vara en tillrättaliggande företeelse eller retorisk teknik. Omsorgspersonalen och enhetscheferna är naturligtvis medvetna om vilka lagstiftade rättigheter och riktlinjer som gäller för arbetet med äldre. I relation till min teoretiska utgångspunkt i Mead's (1940) generaliserade andre så menar jag att det konstrueras en retorisk kontext för att legitimera handlande. Detta för att överbygga de gap som finns mellan övergripande värden och det sätt som arbetet bedrivs i praktiken.

Motivvokabulärerna kan också förstås utifrån premissen att de inbegriper vedertagna "sanningar" utifrån kontextuellt befintliga resurser som alla är överens om. Personalen konstruerar, via motiven "verkligheten" bakom omsorgsarbetet på ett sådant sätt att

förklaringar till varför man gör som man gör känns rimlig (Mead, 1934). Problemet med att använda denna typ av retoriska teknik är att de kan sägas befästa olika nämnda normativa förväntningar i den lokala kontexten. Det skapas på basis av dessa motivvokabulärer (Mills, 1940), informella normer.

Dessa framställningar kan inte bara sägas ha en inverkan på hur olika arrangemang framställs i retorisk mening utan kan även sägas ha en inverkan på hur arbetet bedrivs i praktiken. Genom användning av motivvokabulärer i olika situationer förändras även handhavandet praktiskt till att utgå från motivet. Dessa normativa föreställningar blir befästa genom att de reproduceras. Genom att de ges fortsatt legitimitet mynnar det ut i en slags lokal omsorgslogik. Utifrån denna logik skapas en repertoar inom den lokala kontexten utifrån vad som anses vara accepterat handlande och vad som inte är det.

Förutom att skapa en handlingsrepertoar för omsorgspersonalen skapas också en institutionaliserad bild hos omsorgstagarna och andra inom kontexten för vad dessa kan förvänta sig i form av möjliga insatser och arrangemang. Problemet är att dessa konstruktioner inskränker det inflytande som de äldre har. Konstruktionerna villkorar de äldres möjligheter till inflytande över sin vardag och de blir till stor del exkluderade från att påverka sin omsorgssituation till förmån för den logik som omsorgspersonalen gett uttryck för i sina motivvokabulärer, som ges företräde.

Varför är då detta viktigt att belysa? Som jag beskrev inledningsvis är det först då ett fenomen eller ett förfarande medvetandegörs som det kan det kan uppkomma tankar om att det finns andra sätt som saker kan göras. Eftersom arbetet med de äldre är baserad på normer är därmed lösningen på de svårigheter som omsorgspersonalen ger uttryck för i sina motiv kvalitativt annurlunda än att exempelvis bara skjuta till resurser eller öka personalstyrkan på verksamheterna. Föreställningarna lämnar inte utrymme för någon större reflektion i hur olika situationer arrangeras, det anses bara vara så det är. Genom att medvetandegöra vilken funktion dessa normer har kan det öppna upp för att det finns andra sätt att organisera och prioritera i arbetet. Det är viktigt därför att det kan förhindra att ny omsorgspersonal och nya vårdtagare socialiseras in i ”vedertagna” föreställningar. Det är också av stor vikt att belysa för att de äldre skall ha möjligheten att få sina individuella behov tillgodosedda och stärkas i utövande av sina rättigheter.

6. 1 Förslag på framtida forskning

Utifrån denna studie finns det självfallet ytterligare frågor att beforska. Jag tänker att det bland annat skulle kunna vara intressant att närmare undersöka hur personalen förhåller sig till äldreomsorgens innehåll. Då det har pekats på att det finns ett glapp mellan viljeyttringar på olika nivåer så tänker jag mig att det exempelvis skulle vara intressant att titta på lagstiftning och värdegrundens utformning för att sedan koppla detta till attityder kring arbetet på lägsta nivå.

Vidare områden eller utgångspunkter utgörs av brukargruppen och dess uppfattning. Här skulle det eventuellt kunna utföras en komparativ studie kring vilka förväntningar som äldre har innan de flyttar in på ett särskilt boende samt vilka uppfattningar de har efter att de flyttat in. Hur stämmer äldres förväntningar på den omsorg som de uppfattar att de kommer få ihop med det faktiska utfallet av den omsorg de faktiskt får. Detta anser jag skulle vara en möjlig studie. Det skulle även kunna göras studier med äldre som redan bor på särskilt vårdboende för att förhöra sig om huruvida de uppfattar att det finns något problem med det sättet som omsorgspersonalen motiverar att de gör som de gör. Finns det i brukarnas ögon något glapp eller gap mellan förväntningar och utfall som de upplever behöver överbyggas? Vidare studier skulle naturligtvis även kunna göras med anhöriggrupper. Hur dessa uppfattar att omsorgspersonalen handhar deras anhöriga och dess behov hade även varit en intressant studie.

7. Referenser

Aspers, Patrik (2007). *Etnografiska metoder: att förstå och förklara samtiden*. 1. uppl.

Malmö: Liber

Astvik, Wanja & Aronsson, Gunnar (2000). *Specialister eller generalister?: arbetsvillkor och omsorgskvalitet i hemtjänst- och boendestödsverksamhet*. Stockholm: Arbetslivsinstitutet: [Elektronisk resurs] Tillgänglig: http://nile.lub.lu.se/arbarch/ah/2000/ah2000_02.pdf [2015-05-22].

Berg, Lars. E (2002). Den sociala människan: Om den symboliska interaktionismen. I Månson, Per (red.) (2002). *Moderna samhällsteorier: traditioner, riktningar, teoretiker*. 7. uppl. Stockholm: Norstedts akademiska förlag

Berglund, Stig-Arne (2000). *Social pedagogik: i goda möten skapas goda skäl*. Lund: Studentlitteratur

Blomberg, Staffan & Pettersson, Jan (2003). Offentlig äldreomsorg som en del i ett socialt medborgarskap [Public eldercare as a part of social citizenship]. *Socialvetenskaplig tidskrift*, (4), 303-318.

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber

Campbell, Marie (2001). Textual Accounts, Ruling Action: The Intersection of Knowledge and Power in the Routine Conduct of Community Nursing Work. *Studies in Cultures, Organizations and Societies*, 7 (2), 231 – 250.

Dannapfel, Petra (2007). *Makten över vardagen: omsorgsarbete och brukarinflytande ur hemtjänstpersonalens perspektiv: en fokusgruppsstudie*. Linköping: FoU-centrum för vård, omsorg och socialt arbete

Ekelund, Christina (2014). *Att vara agent i sitt eget liv hur självbestämmande kan förstås, uppfattas och utvärderas i en kontext av sköra äldre personer*. Doktorsavhandling. Göteborg: Göteborgs universitet [Elektronisk resurs] Tillgänglig: <http://hdl.handle.net/2077/34830> [2015-05-22].

Eliasson-Lappalainen, Rosmari (1995). *Forskningsetik och perspektivval*. 2., [omarb. och utvidgade] uppl. Lund: Studentlitteratur

Harnett, Tove. Jönson, Håkan & Wästerfors, David (2012). *Makt och vanmakt på äldreboenden*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Luff, Rebekah, Ellmers, Theresa, Evers, Ingrid, Young, Emma, & Arber, Sara (2011). Time spent in bed at night by care- home residents: choice or compromise? *Ageing and Society*, 31 (7), 1229

May, Tim (2001). *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur

Mead, George Herbert (1934). *Mind, self, and society: from the standpoint of a social behaviorist*, University of Chicago Press, Chicago, 1972[1934]

Melin Emilsson, Ulla (2004). Gruppboende för dementa - en omsorgsform eller ett begrepp i försvinnande? *Socialvetenskaplig Tidskrift* vol 11 (3-4), 252-274.

Mills, C. Wright (1940). Situated Actions and Vocabularies of Motive. *American Sociological Review* 5 (6), 904–13.

Persson, Tove & Wästerfors, David (2009). Such Trivial Matters: How staff account for restrictions of residents' influence in nursing homes. *Journal of Aging Studies*, 23 (1), 1-11.

Repstad, Pål (1993). *Närhet och distans: kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur

Scott, Marvin. B. & Lyman, Stanford. M (1968). Accounts. *American Sociological Review*, 33 (1), 46–62.

Socialstyrelsen (2001). *Vad är särskilt i särskilt boende för äldre? En kartläggning*. [Elektronisk resurs] Tillgänglig:

http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/11357/2001-110-19_2001110191.pdf [2015-04-07].

Socialstyrelsen (2008a). *Vård och omsorg om äldre, lägesrapport 2008* [Elektronisk resurs] Tillgänglig: <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2009/2009-126-44> [2015-05-25].

Socialstyrelsen (2008b). *Värdigt liv i äldreomsorgen: betänkande*. Stockholm: Fritze. [Elektronisk resurs] Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/10/62/88/0c31a755.pdf> [2015-05-25].

Socialstyrelsen (2011). *Bostad i särskilt boende är den enskildes hem* [Elektronisk resurs] Tillgänglig: <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/18227/2011-1-12.pdf> [2015-06-11].

Socialstyrelsen (2014). *Utveckling av värdegrundsarbete inom äldreomsorgen Slutrapport 2013* [Elektronisk resurs] Tillgänglig: <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19319/2014-1-8.pdf> [2015-06-11].

Socialtjänstlagen (2001:453). [Elektronisk resurs] Tillgänglig: <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/20010453.htm> [2015-03-30]

Söderberg, Maria (2014). *Hänsynstagandets paradoxer: om äldre, närstående och biståndshandläggare vid flytt till särskilt boende*. Doktorsavhandling. (sammanfattning) Lund: Lunds universitet

Thomassen, Magdalene (2007). *Vetenskap, kunskap och praxis: introduktion till vetenskapsfilosofi*. 1. uppl. Malmö: Gleerups utbildning

Tursunovic, Mirzet (2002). Fokusgruppsintervjuer i teori och praktik. *Sociologisk forskning*, (1), 62 – 89.

Vetenskapsrådet (2002), *Forskningsetiska principer inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning*. [Elektronisk resurs] Tillgänglig: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> [2014-10-17].

Vlug, Mariska, G. de Vet, Henrica.C.W. Pasman, H.R.W. Rurup, M.L. Onwuteaka-Philipsen B.D (2011). The development of an instrument to measure factors influencing self-perceived dignity. *Journal of Palliative Medicine.*, 14 (5), 578–586

Wenneberg, Søren Barlebo (2001). *Socialkonstruktivism: positioner, problem och perspektiv*. 1. uppl. Malmö: Liber ekonomi

Widerberg, Karin (2002). *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur

